

Ihfa pamahzichana

preeksch

fkohlmeistereem, *Koeler*

fas

faweem fkohlas=behrneem

gribb mahzih,

dohmâs fo isrehkinahz;

farakstita

no

Zaunas Peebalgas Mahzitaja,

C. E. Napierſky.

Zelgawâ,

rakstids ſpeesta pee J. W. Steffenhagen un debla,

1822.

Ist zu drucken erlaubt,

unter der Bedingung, daß nach Erscheinung, vor der Vertheilung dieser Schrift, zwey Exemplare für die öffentliche Kaiserliche Bibliothek, ein Exemplar für das Ministerium der geistlichen Angelegenheiten und der Volksaufklärung, ein Exemplar für die Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, ein Exemplar für die geistliche Akademie, ein Exemplar für die Kaiserliche Universität Abo und ein Exemplar für die Censurbehörde der Kaiserlichen Universität Dorpat an diese Censurbehörde eingesendet werden.

Dorpat,
den 10ten April 1822.

Collegienrath Dr. H. L. Boehlendorff,
Censur.

Est. A

143158080

Sffatrs prahtigs zilweks sinna, ka rehkinaschana labba un waijadsiga leeta irr. Pee wisseem laizigeem darbeem mums tabs waijaga, lai muhsu darbi labbi ischfirrahs; un wissuwairak pee pirkschanas un pahrdohschanas, pee dascheem mahjas=darbeem, un pehz labbakas fatifschanas ar zitteem arweenu kas ja isrehkina. Tee, kas nu neproht rehkinahst, eeksch tahdahm leetahm drihs warr tapt peewilti woi arr' paschi peewiltahs. Tapehz tad ffohlâs ar behrneem gan labbi ja darbojahs, lai tee mahzahs rehkinahst; un tas daschdeen noteek tâ, ka tohs rehkenimus us papihru woi tahpeli faraksta un behrnus leek rehkinahst ar rakstitahm sihmehm jeb zihperehm. Tur tad wiss rehkeninsch gaischi preeksh azzim stahw. Bet ne ween tâ us tahpeles un ar rakstitahm sihmehm mehsh warram rehkinahst; ta rehkinaschana arr dohmâs jeb no galwas warr notift, tâ ka ne kahdas sihmes' us papihra woi tahpeles ne faraksta, bet wissu rehkenimu prahtâ fanemm un tohs waijadsigus ffaishkus dohmâs ween woi faleek woi atnemm woi reifina woi dalla. Kas nu irr eeraddees, wissadus rehkenimus tâ no galwas jeb dohmâs isrehkinahst, tas ar sawu rehkinaschanu drihsak gallâ tiks, ne kâ tas, kam wehl waijaga us tahpeles nostreet, ka ar rakstu sihmehm fo isrehkinatu. Dauds weetâs mums arr tabs leetas naw tuhliht pee rohkas, ar fo sawu rehkenimu farakstihst; un wissuwairak kohpmanneem un semneekem, kas ar pirkschanu un pahrdohschanu darbojahs, ta buhs waijadsiga, glihta leeta,

kad tee tuhliht fawâs dohmâs warr isdibbinaht skaidri
 un riktigi, zik winneem peenahfahs par fawahm prez-
 zehm prassiht un fanemt woi fohliht un makfahht. Kas
 to labbi irr ismahzijeos, tas pee drihsuna wiffas wai-
 jadsibas skaidri warr isrehkinaht; un tahdu tik drihs ne
 warr peewilt. Tapehz ta labba, derriga leeta, kad jau
 skohlâs behrninus mahza un raddina, dohmâs ween
 rehkinaht; un gohdigeem skohlmeistereem tad arr par
 to buhs jagahda, un tahda galwas = rehkinaschana naw
 ja pamett, bet jo wairak ja usnemm un ar wiffu us-
 zihhibu ja raddina. No ta buhs schis labbums: ka
 behrni zaur tahdu galwas = rehkinaschanu paliks par
 derrigeem rehkinatajeem; tee, dohmâs fo rehkinadami,
 wiffu, kas pee isrehkinaschanas jaleef wehrâ, labbak'
 apdohmahs, un zaur to wiffus rehkeninus wairak ar
 sinnu fanems un prattih; tee labbak' sinmahs palihdse-
 tees pee wiffadahm rehkinaschanahm, un mahzesh wif-
 fas fawas waijadsibas glihti un drihs isrehkinaht. —
 Schè nu mehs skohlmeistereem ihfu pamahzischanu grib-
 bam doht par to, kâ behrni ja mahza, fo dohmâs is-
 rehkinaht. Bet wirms mehs no tahm daschahm rehki-
 naschanas wihscham runnajam, mums waijaga sewischki
 wehl kahdas mahzibas un labbas sinnas doht, kas
 skohlmeistereem pee tahdas galwas = rehkinaschanas ja
 leef lahgâ.

I) Ur wisseem behrneem to galwas = rehkinaschanu
 warr usfahkt. Gan zitteem wairak sapraschanas un
 gaischaks prahts irr; tee tad arr drihsak un weeglaki
 mahzahs, fawâs dohmâs fo isrehkinaht. Bet ja tik
 prahtigi behrnus pamahza un ar lehnibu teem tahs
 rehkinaschanas = mahzibas isstahsta, tad arr' wiffi to
 warrehs eemahzitees. Un tapehz ta labba leeta buhtu,
 kad arr' walsts = skohlâs, fur wiffadi behrni un leelaks
 pulks behrnu irr, jau fahktu teem behrneem mahziht
 fo no galwas isrehkinaht; un nè basnizas = skohlâs ween,

fur tikkai mas behrnu un daschdeen turrigu faimineeku behrni ween nahk. Jo rakstischanas turflaht ne waijaga; un arr' teem, kas ne kad warr mahzitees rakstiht, labbums buhs leels, kad sinna sawas waijadfibas no galwas rehkinahht; un to warr mahziht ikweenam behrninam, kas tik proht skaitiht. Bet kad nu rehkinaschanu daschdeen walsts skohlâs wehl ne usnemn, bet basnizas = skohlâs ween, tad par atweegloschanu buhs, kad behrni jau druszim mahzijuschees us tahpeles rehkinahht; un dauds reis arr par labbu buhs, kad to, ko jau dohmâs isrehkinaja, arr wehl pehz us tahpeles faraksta. Tapehz tad skohlmeistereem waijaga reisê mahziht saweem skohlâs = behrneem tik labbi no galwas rehkinahht, kâ us tahpeles; tad ween behrni dabbus to ihstu skaidru sinnu no rehkinaschanas.

2) Kad behrneem ko gribb doht, lai no galwas isrehkina, tad waijaga, ka to winneem skaidri isstahsta, tã ka winni to tuhliht un pareisi warr saprast. Kad us tahpeles rehkina, fur skohlmeisters to rehkeninu pats usraksta, tad warr buht, ka skohlâs = behrns brihscham pehz eeradduma to pareisi isrehkina, pats wehl skaidri ne sagudrodams tahs rehkinaschanas sinnu; bet kad dohmâs ko gribb isrehkinahht, tad tas tã ne warr notift, bet tur waijaga skaidras sapraschanas: jo tad ween, kad behrns to labbi fajehds un ar sinnu fanemm, rehkinaschana tam labbi warr isweiftees. Kad tu tapehz tarus behrnus gribbi padarriht par labbeem galwas = rehkinatajeem, tad mahzi winneem wissu lehni un skaidri; tohs rehkeninus, ko winneem buhs isrehkinahht, stahsti winneem tã, ka winni tuhliht labbi sinna, ko tur winnem buhs isgudroht; peesakki arweenu pee teem skaitkeem kahdu wehrtibu, leez' arr pabrihscham kahdus stahstus turflaht, lai tad behrneem ta leeta jo wairak paleek peeminna — fakkoht: ne fakki wiss: zik irr 12 reis 12; bet labbaki: Saimneeze gabje bohdas

un fapirke 12 dutſchus pohgu; zif gabbali wimai buhs? — Tà behrni arr noprattihš, wiſſadas waijadſibas, kas laizigâ dſihwibâ gaddahš, rehkeninôš falift, un mahziſees weeglinam wiſſadus mehrus, ſwarrus un tà jo prohjam. — Gefahz' ar gluschi maſeem rehkenineem un pehz dohd' leelafus un gruhstafus, tà ka mehš to ſchi pamahziſchanâ tew luhkofim peerahdiht; bet tohs wiſſai leelus un gruhstus, garrus rehkeninus, kas ar dauds un leeleem ſkaitteem ja rehkina, labbak rakſti us tahpeles un tur isrehkina, ka behrneem no teem leeleem ſkaiſchkeem prahtš ne tohp fajaufts un tee drihs ne apnihft.

3) Behrneem, kas ſawâš dohmâš ko gribb isrehkinaht, nu waijaga, tohs ſkaiſchfus, ko ſkohlmeiſters teem peefakka, labbi prahtâ ſanemt un prahtâ paturreht. Tapehz ja luhfo, ka tee rahmi un apdohmigi klaufahš. — Kad tee jau us tahpeles mahk rehkinaht, tad lai tee prahtâ nemmahš, it ka winnu preeſſchâ tahpele ſtahwetu, fur taš rehkeninſch usrakſtihtš, un us ko tee paſchi tahš waijadſigas zihperes gribb rakſtiht; tad winneem tà rehkinafchana weeglafi ees. Un no eefahkuma woi pee leelakeem rehkenineem ſkohlmeiſters arr' tohs waijadſigus ſkaitlus us kahdu tahpeli warretu rakſtiht, us ko ſfattidamees, behrni weeglafi ſawu rehkeninu beigs.

4) Kad behrneem ko buhs isrehkinaht, tad teem papreeſſchu labbi waijaga ſinnaht to ſinnu un mahzibu, pehz ko taš ja padarra; tapehz to papreeſſchu ar wiſſu ſkaidribu waijaga iſſtahſtiht un mahziht; un tad pehz tahš ihpaſchus rehkeninus behrneem doht. Kad ſchee nu tohs isrehkinajuſchi, tad lai ne peeteek ar to, ka ween fakka; pareiſi, woi: nepareiſi! bet lai tad arr teem, kas nepareiſi rehkinajuſchi, peerahda, kapehz to nepareiſi darrija, un kâ tad pareiſi ja rehkina. Tad behrni gudri paliks no ſawâš rehkinafchanaš.

Nu mehš peeliksim ihpaschas mahzibas par tahm daschahm rehkinaschanas = wihseh'm. Tur mums pa-preekschu ja peemin, ka behrneem jau waijaga sinnah't to zihperu = mahzibu, jeb ka waijaga prast wissadus skaitlus tihri un skaidri isfazziht. Winneem waijaga sinnah't to daschadu wehrtibu to weenfahrschu zihperu, desinitneeku, simtneeku u. t. j. pr., ka winni tohs ne jauz. Kad maseem behrneem to gribb eemahziht, tad to, tihri spehlejoht, warr darriht, kad naudas = gab-balus woi afmintinus woi kahdus graudinus noskaita pa desiniteem simteem u. t. j. pr., un tohs noskaititus pulkus daschadi faleef. Bet kad galwas = rehkinascha-nai lahdsigi buhs notikt, tad nemm' labbak tahdus behr-nus, kas jau zihperes pareisi pasihst un wissadus skait-lus, ko preekschraaksta, pareisi mahk isfazziht.

No kohpâskaitischanas.

No eefahkuma dohd' behrneem tikkai masus ween-fahrschus skaischkus skaitiht, tà kà 4 un 1; 3 un 2; 3 un 3 u. t. j. pr. Pehz labbakas sapraschanas lai behrni arr paschi farehkina woi faraksta tahdu rehkenim:

I un 1 irr 2.	2 un 8 irr 10.	5 un 5 irr 10.
I — 2 — 3.	2 — 9 — 11.	5 — 6 — 11.
I — 3 — 4.	3 — 3 — 6.	5 — 7 — 12.
I — 4 — 5.	3 — 4 — 7.	5 — 8 — 13.
I — 5 — 6.	3 — 5 — 8.	5 — 9 — 14.
I — 6 — 7.	3 — 6 — 9.	6 — 6 — 12.
I — 7 — 8.	3 — 7 — 10.	6 — 7 — 13.
I — 8 — 9.	3 — 8 — 11.	6 — 8 — 14.
I — 9 — 10.	3 — 9 — 12.	6 — 9 — 15.
2 — 2 — 4.	4 — 4 — 8.	7 — 7 — 14.
2 — 3 — 5.	4 — 5 — 9.	7 — 8 — 15.
2 — 4 — 6.	4 — 6 — 10.	7 — 9 — 16.
2 — 5 — 7.	4 — 7 — 11.	8 — 8 — 16.
2 — 6 — 8.	4 — 8 — 12.	8 — 9 — 17.
2 — 7 — 9.	4 — 9 — 13.	9 — 9 — 18.

No scha rehkenina behrnus waijaga jautabt mistru mistram; un kad winni tà wissadus weenfahrschus skaitlus labbi proht kohpâ skaitiht pa diweem, tad tu winneem weenu diwfahrschu skaitli ar weenu weenfahrschu warri doht salikt; faktoht 29 un 5. Kad winni nu tur 9 un 5 faleef, un dabbu 14, tad tiffai waijaga labbi peerahdiht, ka 4 irr weenfahrscha zihpere un 1 irr desmitneeks, kas arr pee zitteem desmitneekeem irr jaleef, prohti pee teem 2; tad isnahk 3 desmitneeki un 4 par weenfahrschu zihperi jeb 34. Pee wisseem daudskahrscheem skaitleem to ween waijaga labbi peeminneht, ka tahs weenfahrschas zihperes pee weenfahrschahm ween, desmitneekus pee desmitneekeem, simtneekus pee simtneekeem buhs list un tà jo pr.; jo tahs zihperes ne waijaga jaukt, bet pehz sawas wehrtibas labbi sawâ weetâ list. Tur nu ja leef lahga, ka, daudskahrschus skaischkus kohpâ skaitoht, ar desmitneekeem woi simtneekeem ja fahk, un pehz tahs weenfahrschas zihperes ja leef flaht. Kad ja faleef 46 un 13, tad waijaga pee 46 wehl 1 desmitneeku peelikt, tad buhs 56 un nu wehl 3 flaht, tad irr 59; woi kad buhs salikt 163 un 512, tad pee 163 wehl 500 jaleef, tur isnahk 663; nu wehl 10 flaht, tad irr 673; tur atkal 2 peeleez', tad wiss istaisa kohpâ 675. — Ja nu gaddahs, ka, tahs weenas wehrtibas zihperes faleekoht, wairak nè 9 isnahk, tad waijaga peerahdiht, ka tohs desmitneekus, kas tur isnahk, buhs peelikt pee tahm nahkschahm augstakas wehrtibas zihperehm. Labbaki to luhkosim pee kahda ihpascha rehkenina: Kad ja faleef 58 un 46; tad 58 un 40 istaisa kohpâ 98; turflaht wehl 6, tad pawissam buhs 104. Kad nu gribb falikt 439 un 695, tad lai kohpâ skaita 439 un 600, tad dabbus 1039; nu leez' 90 flaht, tad tew buhs 1129, un tur wehl 5 ja peeskaita, tad pawissam buhs 1134. — Tur nu labba skohlmeistera darbs buhs, ka

winsch saweem behrneem pehz wiffas ffaidribas rahda, fa tahs weenas wehrtibas zihperes weenahdi ja faleef.

Kad nu pa diwi ffaitleem labbi mahf falift, tad arr trihs, tſchetrus un wairaf ffaifſchus warri doht kohpâ ffaitiht, fur tiffai papreefſchu diwus waijaga falift, tad treschu, zettortu peelift. Saffoht: Zilwekſ ſtahdija ahbolu=kohfus ſawâ dahrsâ, pirmâ gaddâ 8, ohtrâ 5, treschâ 9, zettortâ 4; zif winsch pawiffam faſtahdijis? Tad lai nu faleef 8 un 5, tas iſtaifa 13; tad peeleez' 9, tur isnahf 22, nu wehl 4 flahf; tad buhs pawiffam 26. — Zè arr warr nofazzihf kahdus trihs, tſchetrus ffaifſchus, un pee iffatra no teem tif pat dauds buhs peelift, prohti: tu behrneem faffi tohs trihs ffaifſchus 7, 5, 9, lai nu winni pee iffatra 3 peeleez: tas isnahf 10, 8, 12. Tad tu arr warri praſſihf: zif tee pawiffam kohpâ iſtaifa? un tà wehl daſch=dafchadi tohs ffaitleus warr mihſteleht.

Peeliffim nu wehl kahdus rehkenimus pehz laufiſchanaſ:

1. Saimneekſ rudſus bij iſkuhlis; no tihruma 47 puh-rus, no ſchuttehm 13, no wezzas meſcha ſemmes 15: zif puhri rudſu pawiffam winna flehti buhs?
2. Muifſchas=kungs liffe faſſaitiht rudſu gubbas; tad atraddehs muifſchas=tihrumâ 126, pee lohpu=muifſchas 93, no lihduma=meſfajas 41, no wezzas meſcha=ſemmes 28; zif tur pawiffam gubbu bija?
3. Trihs kuptſchi ffaitiha ſawu naudu, tad weenam bija 407, ohtram 383, trescham 275 rubli; zif wiſſeem trim kohpâ bija?
4. Wehweris audekli bij audis, weenu gabbalu no 56 ohlektim, ohtru no 37, treschu no 25, zettortu no 63 ohlektim; zif ohleſſchu ſchis pawiffam audis?
5. Trihs zilweki, frohgâ ſehdedami, leelijahs ar ſawu baggatibu; pirmais fazzija: man irr 5 dal-

deri; ohtrais: man 3 dalderi wairak nè tewin; treschais: man irr tik dauds fà juns abbeem kohpâ. Zif nu gan wissu treiju baggataiba istaisija?

6. Tschetri zilweki bija schkuhtès; weenam lifke braukt 5 juhdses un tad to atlaide; ohtram wehl 3 juhdses tablaki bij ja brauz, kamehr atlaide; treschu wehl paturreja 4 juhdses tablaki ne fà ohtru; un zettortam wehl 5 juhdses tablaki bij ja brauz nè trescham; zif garsch nu scha zettorta zelsch bija? un zif juhdses semmes wissi tschetri kohpâ bij no-braukuschi?

No atnemshanas.

Schè nu atkal waijaga eesahkt ar masakeem, weenfahrscheem skaitleem, fo zittu no zitta atnemm: 3 no 5; 2 no 4; 5 no 8 u. t. j. pr. Par labbaku sapraschanu behrni warr aprehkinaht tabdu rehkeninu:

9 no 9 paleef 0.	2 no 8 paleef 6.	5 no 5 paleef 0.
8 — 9 — 1.	1 — 8 — 7.	4 — 5 — 1.
7 — 9 — 2.	7 — 7 — 0.	3 — 5 — 2.
6 — 9 — 3.	6 — 7 — 1.	2 — 5 — 3.
5 — 9 — 4.	5 — 7 — 2.	1 — 5 — 4.
4 — 9 — 5.	4 — 7 — 3.	4 — 4 — 0.
3 — 9 — 6.	3 — 7 — 4.	3 — 4 — 1.
2 — 9 — 7.	2 — 7 — 5.	2 — 4 — 2.
1 — 9 — 8.	1 — 7 — 6.	1 — 4 — 3.
		3 — 3 — 0.
8 — 8 — 0.	6 — 6 — 0.	2 — 3 — 1.
7 — 8 — 1.	5 — 6 — 1.	1 — 3 — 2.
6 — 8 — 2.	4 — 6 — 2.	2 — 2 — 0.
5 — 8 — 3.	3 — 6 — 3.	1 — 2 — 1.
4 — 8 — 4.	2 — 6 — 4.	1 — 1 — 0.
3 — 8 — 5.	1 — 6 — 5.	

Kad scho rehkeninu, schurp un turp jautajoh, labbi eemahza, tad behrni eeraddisees, weenfahrschus skaitlus schiglumâ zittu no zitta atnemt; un tad jau warr doht weenfahrschu skaischku no diwfahrscha atnemt, tâ kâ 4 no 26. Tur gan tuhliht saprattihš, ka 4 no 6 atnemt, dohd par atleeku 2; bet tee divi desmitneeki, kas pee 6 wehl bija, paleek tahdi kâ bijusch; un tapeh; wišš paleekš irr 22. Bet kad nu tas weenfahrschis skaischis, fo buhš atnemt, leelakš irr pahr to weenfahrschu zihperi eefsch ta skaischka, no ka buhš atnemt, tâ kâ 9 no 26: tad waijaga labbi skaidri rahdiht, ka tur 9 no 6 ne warr atnemt, un ka tapeh; no teem 20 weena desmits irr ja aishnemnahš, un no tahš 9 ja atnemm un pee ta paleezina (1) wehl 6 ja peelee, tâ ka nu teek 7, un ka desmitneeku weetâ tif I ween irr ja raksta moi ja fakka; un tapeh; ishahf weena desmits un septini jeb 17. Tahdu rehkinaschanu labbi waijaga eemahziht ar daschadu jautaschanu un isstahstischanu: 8 no II? (Tur atnemm' 8 no 10, tad paleek 2 un to pahri palikkuschu I leez' flaht, tad tew buhš 3 par atleeku); 7 no 15; 5 no 14; 8 no 22; 9 no 35 un tâ jo pr. — Nu tu arr jau warri doht diwfahrschus skaischkus no diwfahrscheem atnemt: 23 no 48. To nu diwejadi warr isrehkinaht:

1. Utnemm' weenfahrschas zihperes no weenfahrschahm (3 no 8 paleek 5) un desmitneekus no desmitneekem (2 no 4 paleek 2) un faleez' tohš paleekus atkal pareissi sawâ weetâ: tad tew schè buhš 25.
2. Woi skaiti no 23 lihds 48, un zif ta buhfi faskaitijis, to isfakki par to pateesu paleeku, prohti: no 23 lihds 33 tew 10 ja skaita, lihds 43 atkal 10, un ar teem pirmajeem 10 kohpâ, 20; bet no 43 lihds 48 wehl 5 ja skaita; tad pawissam ishahf arri 25.

Bet kad nu pee diwkahrscheem woi trihskahrscheem
 skaischkeem gaddahs, ka waijaga aismemtees (tà kà
 38 no 72, fur 8 no 2 bes aismemfchanas ne warr
 atnemt): tad tif pareisi ja luhko, ka to ne aismirst,
 ka aismemehs 10, un ka zihperes sawâ prahtâ ne
 fahf jauzin. Zo kad 38 no 72 gribb atnemt, tad
 no 70 irr ja aismemmahs 10, no scheem 8 ja at-
 nemm, tad paleef 2 un pee teem wehl tee 2 ja leef
 klah, kas pee 70 bija, tad buhs 4 par weenkahrschu
 zihperi; bet nu 30 wairs naw no 70, bet no 60 ja
 atnemm, tad atleef 30 un pawiffam 34. Zeb oh-
 tradi: Kad gribb skaitiht no 38 lihds 72, tad skaiti
 no 38 lihds 68, tad tew buhs 30, bet no 68 lihds 72
 wehl 4 ja peeskaita, tad irr 34.

Kas nu wiffadi irr eemahzijeess, diwkahrschu
 skaischku atnemt, tas sinnahs arr, kà trihskahrschi
 un leelaki skaischki ja atnemm. — Zif skohlneisteram
 peenahkabs, sawus behrnus daschadi raddinaht. Lai
 wiini kohpâ skaita daschadus skaitlus lihds 100; tad
 lai atkal atnemm 9 no 100, paleef 91, un 7 no 91,
 paleef 84, un 8 no 84 paleef 76 un tà jo pr. Woi
 lai atnemm arweenu to paschu skaischki; 9 no 81, pa-
 leef 72, 9 no 72 paleef 63, 9 no 63 paleef 54
 u. t. j. pr. Un tà wehl zittadi.

Rehkenini pehz lausifchanas.

- I. Cemneeks pahrdewe wehrfi par 8 daldereem un
 linnu=fehflu par 6 daldereem, un gribbeja nu ar
 scho naudu sawus parradus lihdsinaht; bet wiina
 parradi stahweja us 20 daldereem. Woi winsch
 tohs nu wiffus warreja nomakfahf, woi zif win-
 nam wehl peetruhke?

2. Weens zilweks fazzija, ka winsch ap to leelu schkuhschu laiku effoht peedsunnis; tahs leelas schkuhtes nu bija 1757tā gaddā; zif wezs schis zilweks taggad irr?
3. Saimineeks rudsus bij iskuhlis, 124 puhrus; no teem winsch nodewe magasihne 15, muishas ber-rōs 6, zitteem algadscheem, kas preeksch winna bij strahdajuschi, 32 un pee daschahm masakahm dohschanahm 7½ puhru: zif winnam wehl at-liffahs? (Zē waijaga papreekschu kohpā skaitiht wissu, ko isdewe, un tad to atneimt no teem rudseem, kas bij iskulti; un tas ½ puhrimsch arr naw ja ismett.)
4. Weens zilweks tikke waizahs: zif naudas winnam effoht? Winsch atbildeja: kad tu man wehl dohdi 74 dalderus, tad riktigi man buhs pufshotra fints dalderu. Zif dalderu winnam gan bija?
5. Kad kahds zilweks taggad 39 gaddus wezs irr, kurrā gaddā tas gan buhs peedsunnis?
6. Man dohmās stahw weens skaischkis; kad pee ta peelee 32, tad isnahk tik pat dauds, it kad 9 un 28 un 15 un 31 un 17 kohpā skaita. Kurfch nu mans isdohmahs skaischkis buhs?

No reisinaschanas.

Pee reisinaschanas waijaga sinnah, ka ta nekahds zits darbs naw, kā daudskahrtiga kohpā skaitischana ta pascha skaitla. Zo kad 3 ar 2 ja reisina, tad lai tikfai 3 un 3 fassaita; woi kad 8 gribb nemt 3 reis, tad 8 un 8 kohpā, irr divi reis 8, un wehl 8 flah, tad irr 3 reis 8 u. t. j. pr. Kad to behrneem skaidri mahza, tad tee paschi warrehs farehkinah to reises-rehke-ninu (jeb ween reis ween) kas tahds stahw.

Reises = rechenisch.

1	reis	1	irr	1
2	—	2	—	4
2	—	3	—	6
2	—	4	—	8
2	—	5	—	10
2	—	6	—	12
2	—	7	—	14
2	—	8	—	16
2	—	9	—	18
2	—	10	—	20

3	reis	3	irr	9
3	—	4	—	12
3	—	5	—	15
3	—	6	—	18
3	—	7	—	21
3	—	8	—	24
3	—	9	—	27
3	—	10	—	30

4	reis	4	irr	16
4	—	5	—	20
4	—	6	—	24
4	—	7	—	28
4	—	8	—	32
4	—	9	—	36
4	—	10	—	40

5	reis	5	irr	25
5	—	6	—	30
5	—	7	—	35
5	—	8	—	40
5	—	9	—	45
5	—	10	—	50

6	reis	6	irr	36
6	—	7	—	42
6	—	8	—	48
6	—	9	—	54
6	—	10	—	60

7	reis	7	irr	49
7	—	8	—	56
7	—	9	—	63
7	—	10	—	70

8	reis	8	irr	64
8	—	9	—	72
8	—	10	—	80

9	reis	9	irr	81
9	—	10	—	90

10	reis	10	irr	100
10	—	100	—	1000

Schabdu reises = rehkeninu behrneem pareisi no galwas waijaga ismahzitees, un to tee jo labbak warrehs, kad skohlmeisteris winneem gaischi eerahda, ka tur wissu zaur kohpâ skaitischanu ween paschi warr farehkinaht; zittadi winneem jo gruhtaki nahk to ismahzitees un jo drihsak to atkal aismirft. Bet scho reises = rehkeninu zaur zaurim waijaga sinnahht, ja par ihstu rehkinataju gribb palift. Tapehz lai wehl ar to ne peeteek, ka to, farakstittu us kahdu papihru, behrneem dohd, lai to ismahzahs; bet labbak lai winni paschi to sagudro. Un kad winni tad to mahzizuschees, tad lai to no winneem ne ween tâ jauta, kâ daschdeen, no weena galla lihds obtram; bet arri schurp un turp, prohti: 5 reis 9, 3 reis 8, 4 reis 6 u. t. j. pr. Tur arr ne waijaga, ka allasch to masaku skaitli papreekschu fakka, bet arr to leelaku brihscham papreekschu warr isfazziht; luhk tâ: 9 reis 5, 8 reis 3, 6 reis 4 u. t. j. pr. Jo tas irr weenalga, kurru skaitli papreekschu fakka un kurru pehz. — Kad nu tur behrni pareisi wissu proht atbildet, tad dohd' winneem divi skaitlus reisinahht un kahdu treschu tuhliht peelift woi atnemt; fakkoht: zik irr 3 reis 5 un 7 klahht? zik irr 8 reis 5 bes 16? zik irr 4 reis 9 bes 36? u. t. j. pr. — To tikkam waijaga apjautahht un mahziht, kamehr allasch bes wainas atbild; un tad warr eesahht

I. reisinahht diwfkahrschu skaitli ar kahdu weenkahrschu, tâ kâ 4 reis 23. Tur mahzi behrneem, ka winni papreekschu tohs desmitneekus reisina: 4 reis 20, tas irr 80; tad tahs weenkahrschas zihperes, 4 reis 3, tas irr 12; un tad tohs abbus skaitlus, kas pehz reisinafchanas isnahze, kohpâ faleek; schè nu 80 un 12, tas kohpâ istaisa 92, un tas irr tik dauds kâ 4 reis 23. Lubkofim to wehl pee kahda rehkenina: mums ja reisina 72 ar 8. Tad reisinafim papreekschu tohs 7 desmitneekus

ar 8, tur isnahf 56 desmitneeki jeb 560; nu wehl 2`reis 8, tas irr 16; to likkim pee 560, tad mums buhs 576, un mehš gluschi pareisi rehkinajuschi.

P e e m i n n a. Kad us tabveles rehkina, tad arweenu pa-preefschu tabs weenkahrschas zihperes reisina un pehz tohs desmitneekus, un pee scheem tad peeleeft tohs desmitneekus, kas laikam pee to weenkahrschu zihperu reisinaschanas isnahze. Ja vatibf un ja kas ta eerad-dees, tad arr ta warr rehkinahf; bet mehš doh-ma-jam, ka muhsu mahziba, fewischki preefsch behrneem, kas par labbeem galwas = rehkinatajeem gribb palift, derrigafa buhs.

Ja kas nu scho mahzibu, ka diwkahrschis skaisch-kis ar weenkahrschu irr ja reisina, labbi irr saprattis, tad tas arr gan mahzehs trihskahrschu skaischki ar weenkahrschu reisinaht, ta ka 4 reis 123, 5 reis 628 u. t. j. pr. — Kad ta behrni labbi no reisinaschanas irr pamahziti un eeraddinati, tad winneem nu warr doht

2. diwkahrschu skaischki ar zittu diwkahrschu skaitli reisinaht. Pee schahda reisinaschanas darba daschadi warr palihdssetees, un mehš taggad tahdus paligus istahstifim.

1) Kad ar 10 ja reisina (28 reis 10), tad leez' tikkai pee tawa reisinajama skaischka weenu 0 pakkala-gallâ (280), tad darbs irr padarrihts; jo kad ar 10 ja reisina, tad tahm weenkahrschahm zihperehm buhs palift par desmitneekem un teem desmitneekem par simtneekem, un tas noteek, kad 0 pakkala-gallâ pee-leef flahf. — Tik pat nu arr buhs, kad ar 20, 30, 40 u. t. j. pr. irr ja reisina. Tur reisini tikkai to diwkahrschu skaischki ar 2 woi 3 woi 4 un leez' weenu 0 pakkala-gallâ. Lubko ta: 56 irr ja reisina ar 30. Reisini nu 56 ar 3, tad tu dabbusi 168, tur leez' 0 flahf, tad buhs 1680, un tas irr 56 reis 30. — Ta pat ar 100, 200, 300 u. t. j. pr. warr reisinaht, kad tikkai divi 0 (00) peeleeft pakkala-gallâ.

2) Kad divkahršchis skaischkis ar II ja reisina, tad skaiti ween kohpâ tahs divi zihperes, kas eeksch ta divkahršcha skaischka irr, un ko tu tad pehz kohpâskaitišchanas dabbu, to leez' widdû starp tahm abbejahm zihperehm. Redsi tâ: kad 32 irr ja reisina ar II, tad skaiti kohpâ 3 un 2, tas irr 5, un schohs 5 leez' starp 3 un 2, tad tew buhs 352, un tas irr tif dauds kâ 32 reis II. Kad tu gribbi sinnaht, kapehz tâ warr darriht, tad aprehkina tikkai:

32	45	62
<u>II</u>	<u>II</u>	<u>II</u>
32	45	62
<u>32</u>	<u>45</u>	<u>62</u>
352	495	682

Tê jau warr redseht, ka tahs abbas zihperes ja skaita kohpâ un tad widdû jaleef. Bet tu to arr warri saprast tâ: II irr tif pat dauds kâ 10 un I, tad reisini nu 32 ar 10, tad tew buhs 320, un nu ar I, tas irr 32; faleez' tad 320 un 32, tur buhs 352. — Bet kad noteef, ka tahs abbas zihperes, ko kohpâ skaita, wairak nè 9 isdohd, tad to desmitneeku ne waijaga ais-mirft, bet to list pee tahs pirmas zihperes no preeksch-galla. Redsi tâ: 58 reis II. Schè 5 un 8 kohpâ, isdohd 13; nu man pee 5 wehl I ja peeleeft, tad 3 widdû un 8 paleef pakkala gallâ: tad irr 638. Kad to us tahpeles gribb rehkinaht, tad tâ ja raksta:

58
<u>II</u>
58
58
<u>638</u>

Zeb arr tà: II irr tif pat dauds kà 10 un I. 10 reis 58 istaisa 580, un I reis 58 irr 58; bet 580 un 58 kohpâ, 638. — Tapat lai nu isrehkina: II reis 72, II reis 48, II reis 82 u. t. j. pr.

3) Kad dimkahrfschis skaischkis irr ja reisina ar kahdu pufs=desmitu (15, 25, 35 u. t. j. pr.), tad jau sinnams, ka scho ar 2 woi 4 warr reisinaht un tad dabbu tahdu skaitli, kas lihds isheet ar 0 — prohti

15 irr pusse no 30 woi zettorta dalka no 60;
 25 — — — 50 — — — 100;
 35 — — — 70 u. t. j. pr.

Tad nu jau sawu darbu weeglaki warri padarriht: nemm' ween no tawa reisinajama skaischka woi pussi woi zettortu dalku un reisini to atkal ar to pilnu desmitu, par ko tu sawu pufs=desmitu effi darrijis, to reisina dams ar 2 woi ar 4; bet ja pusse woi zettorta dalka lihds ne isheet, tad reisini papreefschu ar to pilnu desmitu un nemm' tad woi pussi woi zettortu dalku. Neds tà: 32 reis 25. Ta zettorta dalka no 32 irr 8, to reisini arr 100, tad tew buhs 800, un tà arr isnahk, kad rehkina

$$\begin{array}{r}
 32 \\
 25 \\
 \hline
 160 \\
 64 \\
 \hline
 800
 \end{array}$$

Zeb: kad 27 ja reisina ar 25, tad tu sinni, ka 25 irr pusse no 50; tapehz nu reisini 27 ar 50, tad tew buhs 1350; no ta nemm' pussi, ta istaisa 675, un tas irr tif pat, it kad tu buhtu rehkinajis

$$\begin{array}{r}
 27 \\
 25 \\
 \hline
 135 \\
 54 \\
 \hline
 675
 \end{array}$$

Tà pat nu 15 irr zettorta datta no 60 woi arr pufse no 30; tad tu sinnast, ka tew tif no tawa reisinajama ffaischka zettorta datta woi arr pufse irr ja nemm un ta woi ar 60 woi ar 30 ja reifina; woi arr papreefschu ar 60 woi 30 warr reifinaht un pehz zettortu dattu woi pufsi nemt. Kad 28 ja reifina ar 15, tad zettorta datta no 28 irr 7, un 7 ar 60 reifinati, isdohd 420. Zeb arr tà: zif irr 17 reis 15? Tad rehkina papreefschu 17 reis 30, tur tew buhs 510, nemm' to us pufsi; ta buhs 255. — Kad 24 teef ja reifina ar 35, tad apdohmasim, ka 35 irr pufse no 70; tadeht nemfim 24 us pufsi, ta irr 12, un to reifinasim ar 70, tad mums buhs 840. — Pehz prabeereschanas aprehkina:

28	17	24
15	15	35
<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
140	85	120
28	17	72
<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
420	255	840

4) Kad ar 9, 19, 29, 39 u. t. j. pr. irr ja reifina: tad waijaga apdohmaht, ka

9	irr	10	bes	I.
19	—	20	—	I.
29	—	30	—	I.
39	—	40	—	I. u. t. j. pr.

Zapehz tad tahdu reifinaschanu weeglafi warr padarriht, kad tif tuhliht ar 10, 20, 30, 40 reifina, un no ta, kas tur isnahf, weenreis wehl to reifinajamu

fkaischki atnemm. — Kad nu arr 99 buhtu ja reisina, tad nemfim tiffai fanu reisinajamu fkaischki 100 reises, un no ta, fas tur isnahks, atnemfim wehl weenreis to paschu fkaischki.

5) Kad nu ar tahdeem paligeem woi ne warr woi ne gribb palihdssetees, tad mums zits padohms pehz atweegloschanas ja mefle. Un schis padohms buhs: Luhko weenu no teem reisinajameem fkaischkeem puschu schkirt, un aprehkina tad tawu rehkeninu ar masakeem un weeglakeem skaitleem. Tahda puschu schkirschana nu warr notift diwejadi; to meh's labbak pee kahda ihpascha rehkenina gribbam rahdiht: zif irr 56 reis 24? Tè tu nu tohs 24 diwejadi warri schkirt:

Pirmâ fahrtâ: 24 irr tif pat dauds kâ 20 un 4. Tapehz reisini 56 papreekschu ar 20; tur tew nahks 1120, un tad ar 4, tur tew buhs 224; faleez' nu kohpâ 1120 un 224, tad tew tiks 1344, un tas buhs tif dauds kâ 56 reis 24. — Tahdâ wihsê wiffus diwkahrschus fkaischkus warr puschu schkirt (37 irr 30 un 7, 46 irr 40 un 6 u. t. j. pr.), un tè mums ta mahziba tà ar wahrdeem ja fanemm: Schkirt' weenu no teem reisinajameem skaitleem puschu diwejâs faskaitamâs dalkâs; reisini to ohtru reisinajamu skaitli ar schahm dalkahm, ar katru fewischki, un faleez' tad atkal, fo tu no abbejahm dalkahm isrehkinajis.

Ohtrâ fahrtâ: 24 irr 6 reis 4; tad reisini nu 56 ar 6, tur tew buhs 336, un scho skaitli atkal ar 4, tur buhs 1344. — Tahdâ wihsê ne wiff wiffus diwkahrschus skaitlus warr schkirt; bet tas reises-rehkeninsch (jeb ween reis ween) tew rahdiht, kurrus skaitlus un kâ tohs tà warr schkirt

(42 irr 6 reis 7, 64 irr 8 reis 8, 27 irr 3 reis 9 u. t. j. pr.). Bet muhsu mahziba tà wahrdoß buhs isfakkama: Lubko weenu no teem reisinajameem skaischkeem pufchu schkirt diwejâs reisinajamâs dattâs; reisini tad to ohtru skaitli ar weenu no schahm dattahm, un to, fo tu dabbusi, atkal ar to ohtru dattu.

Schahs mahzibas nu it freetni wajjaga isstahstih un pamahziht; jo no winnahm leels labbums buhs pee wiffadas galwas rehkinaschanas. Tapehz dohd' arr behrneem daschadus rehkeninus, fo pehz schahm mahzibahm buhs isrehkinaht; un ne atlaidees, famehr tawi behrni pareisi tohs proht rehkinaht. Tahdi rehkenini nu warr buht: 32 reis 16, 17 reis 27, 72 reis 22, 57 reis 36 u. t. j. pr.

Leelaku ne diwfkahrschu skaischku reisinachana tik drihs un tik glihti dohmâs ne warr notift. Gan daschi gudri rehkinataji arr no galwas it leelus rehkeninus isrehkina; bet wiffi tahdi gudri naw, un tapehz labbak leelakus skaischkus us tahpeles wajjaga reisinaht, fur tik drihs jukkums ne warr zeltees. Bet kas muhsu mahzibas no skaischku schkirschanas labbi irr fapratteis, tas arr gan kahdu trihsfkahrschu skaischki ar diwfkahrschu sinnahs reisinaht, un scho darbu drihsaki un weeglaki padarrihs.

R e h k e n i n i.

1. Zif mahrzinu irr 3 birkawi 15 pohdi un 16 mahrzini kohpâ?
2. Rad tew 4 pohdi 13 mahrzini appinu buhtu, un tu winnus pahrdohthu par 26 kappeekeem mahrzina: zif naudas tew tiftu par winneem?

3. Bet kad nu mahrzinsch appinu 35 kap. maksatu, zif tu tad pawissam par taweem appineem dabbutu? un zif tew tad wairak tiftu par winneem, nekà pehz tahs pirmas maksas? (Zè rahdi behrneem, ka 35 par 9 wairak irr nekà 26; un ka tapehz to, fo wairak dabbuja pehz tahs ohtras maksas, it lehti warr isrehkinaht, kad tohs mahrzinus wiffus ar 9 reisina.)
4. Weenam zilwekam irr 2 lastes un 39 puhri rudsu pehz muhsu. Widsemmes mehra; zittam pehz Kreemu mehra 43 tschetwert; katram buhs wairak? (Zè waijaga sinnaht, ka I laste rudsu irr 45 puhri un I tschetwert irr 3 puhri.)
5. Kahds fainneeks no fawa muischaskunga gabbalu semmes par ihpaschumu gribbeja pirkft. Kungs prassija par to 925 rublus. Saimineekam jau 25 reis 16 rubli bij eekrahti; no draugeem winsch wehl dabbuja aisnemtees 37 reis 11 rublus. Woi nu winsch ar scho naudu warreja nomaksahht, fo kungs prassija; woi winsch wehl fo palikke parrada, un zif leels gan winna parrads wehl bija?
6. Weenam zilwekam bij 25 dalderi, par fo winsch sirgu gribbeja pirkft. Zits, kam sirgs bij pahrdohdams, fazzija us winnu: mannam sirgam irr 4 kahjas; dohd' man par weenu kahju 2 dalderus, par ohtru ohtr tif dauds; par treschu atkal divi reis tif dauds ka par ohtru, un par zettortu divoreis to maksu, kas par treschu bij ja maksa. Woi nu to sirgu par 25 daldereem warreja nopirkft?
7. Sakkait mannim: zif irr 46 reis 13, kad tur peeles 21 reis 7, un pehz atnemm 15 reis 32?

8. Buhwmannam bija 3 strahdneeki, ko winsch us naudas bij derrejis; ikweenam winsch pasoblija 72 kap. par deenu. Weens pee winna fastrahdaja 6 neddelas un 3 deenas; ohtrs 5 neddelas 4 deenas; un treschais 3 neddelas 5 deenas. Zif naudas winsch nu gan wisseem trim par wissu to laiku bij nomakfajis? (Neddelu ar weenu rehkina us 6 darba=deenahm.)

No dallischanas.

Zaur dallischanu gribb isdibbinaht, zif reis kahds skaischkis eefsch zitta irr fanemts, jeb zif reis to no scha wajjaga atnemt, lai ne kas wairs pahri ne paleef, jeb zikkahrtiga datta zits no zitta irr. Kad 24 ar 6 dalla, tad dabbu sinnahht, zif reis — prohti 4 reis — 6 eefsch 24 irr fanemti, jeb ka 6 no 24 warr atnemt 4 reis, ta ka lihds iseet, jeb ka 6 no 24 irr zettorta datta. To nu zaur atnemtschanu gan warretu isgrunteht; kad 6 no 24 tik daudsreis atnemtu, kamehr wairs ne kas ne paleef, un nu passaititu, zif reis ta bij ja atnemn. Bet kad arweenu ta gribbetu rehkinaht, tad muhsu rehkinaschana par wolti un pahrleefu garra tiftu, un pee leelakeem skaitleem mehs ar to drihs ne tiftu galla. Tapehz labbak' reisē fakka, ka 24, ar 6 dalliti, isdohd 4, jeb ka 6 eefsch 24 4 reis irr fanemti; un kad gribb prabeereht, woi pareisi rehkinaja, tad to zaur reishinaschanu darra, kad 4 ar 6 reishina: tur isnahk atkal 24. — To skaitli, ko buhs dalliht (24), nosauz par dallamu skaitli; to, ar ko ja dalla (6), par dallitaju, un to, kas isnahk (4), par reises zihperi. — Kad nu behrni jau proht kohpa skaitiht, atnemt un reishinaht, tad tee dallischanas pehz tahdu rehkeninu warr aprehkinaht un farakstiht:

I eeksch	I eet	I reis	4 eeksch	4 eet	I reis	7 eeksch	7 eet	I reis
I — 2 — 2 —	4 — 8 — 2 —	7 — 14 — 2 —						
I — 3 — 3 —	4 — 12 — 3 —	7 — 21 — 3 —						
I — 4 — 4 —	4 — 16 — 4 —	7 — 28 — 4 —						
I — 5 — 5 —	4 — 20 — 5 —	7 — 35 — 5 —						
I — 6 — 6 —	4 — 24 — 6 —	7 — 42 — 6 —						
I — 7 — 7 —	4 — 28 — 7 —	7 — 49 — 7 —						
I — 8 — 8 —	4 — 32 — 8 —	7 — 56 — 8 —						
I — 9 — 9 —	4 — 36 — 9 —	7 — 63 — 9 —						
I — 10 — 10 —	4 — 40 — 10 —	7 — 70 — 10 —						
2 — 2 — 1 —	5 — 5 — 1 —	8 — 8 — 1 —						
2 — 4 — 2 —	5 — 10 — 2 —	8 — 16 — 2 —						
2 — 6 — 3 —	5 — 15 — 3 —	8 — 24 — 3 —						
2 — 8 — 4 —	5 — 20 — 4 —	8 — 32 — 4 —						
2 — 10 — 5 —	5 — 25 — 5 —	8 — 40 — 5 —						
2 — 12 — 6 —	5 — 30 — 6 —	8 — 48 — 6 —						
2 — 14 — 7 —	5 — 35 — 7 —	8 — 56 — 7 —						
2 — 16 — 8 —	5 — 40 — 8 —	8 — 64 — 8 —						
2 — 18 — 9 —	5 — 45 — 9 —	8 — 72 — 9 —						
2 — 20 — 10 —	5 — 50 — 10 —	8 — 80 — 10 —						
3 — 3 — 1 —	6 — 6 — 1 —	9 — 9 — 1 —						
3 — 6 — 2 —	6 — 12 — 2 —	9 — 18 — 2 —						
3 — 9 — 3 —	6 — 18 — 3 —	9 — 27 — 3 —						
3 — 12 — 4 —	6 — 24 — 4 —	9 — 36 — 4 —						
3 — 15 — 5 —	6 — 30 — 5 —	9 — 45 — 5 —						
3 — 18 — 6 —	6 — 36 — 6 —	9 — 54 — 6 —						
3 — 21 — 7 —	6 — 42 — 7 —	9 — 63 — 7 —						
3 — 24 — 8 —	6 — 48 — 8 —	9 — 72 — 8 —						
3 — 27 — 9 —	6 — 54 — 9 —	9 — 81 — 9 —						
3 — 30 — 10 —	6 — 60 — 10 —	9 — 90 — 10 —						

No scha rehkenina tu arr behrneem tuhliht warri rahdiht, ka tas neween mahza, zik reis kahds skaisch-
 kis eeksch kahda zitta fanemts, bet arr: zikkahrtiga
 datta tas no scha irr. Zo kad prassa: zikkahrtiga
 datta 8 no 72? tad ja atbild: ota. Un tad pehz scha
 rehkenina behrni daschadi irr ja apjauta, us tahdu
 wihs:

1. Zif reis 8 eefsch 40 fanemti? Altb. 5 reis. — Ra-
peh3 naw wairaf? Altb. Tapeh3 ka 5 reis 8 irr 40.
2. Dallait 72 ar 9 un 32 ar 4. Tahs reises = zih-
peres skaitat kohpâ un fakkait man: zif buhs?
3. Dallait 81 ar 9. No ta skaitla, fo tad dabbu-
feet, atnemmeet 5 un fakkait: zif tad wehl paleef?
4. Dallait 48 ar 6. To reises = zihperi reissinajeet
attkal ar winnu paschu, un isfakkait, zif jums
buh3?
5. Kad 36 ar 9 dalla, woi wairaf isnahf ne fâ kad
28 ar 7 dalla?
6. Nemmeet 6 trihs reis un dallait to, kas jums tad
buh3, attkal ar 3. Zif isnahfs?
7. Ja kas 24 ar kahdu skaitli irr dallijis un dab-
bujâ 8: woi juhs warrat fazzihf, ar kahdu skaitli
winsch dallija?
8. Darrait 2 pohdus 16 mahrzinus par mahrzineem
un nemmeet no teem to 8tu teefu: zif buhs?

Kad behrni nu to labbi eemahzijuschees, tad dohd'
winneem arr tahdus diwkahrschtus skaitlus ar kahdu
weenkahrschtu dalliht, fur ta dallischana lihds ne iseet;
fakfoht: 25 irr ja dalla ar 3. Tur nu gan isnahf 8:
jo 3 reis 8 irr 24; bet I wehl paleef pahri. Tas nu
peerahda wehl $\frac{1}{3}$ jeb ka tohs 3 wehl us treschu teefu
buh3 nemt un peelift; tapeh3 nu 3 eet eefsch 25 pa-
wiffam $8\frac{1}{3}$ reis. Ruhfo tâ:

$$\begin{array}{r} 8 \text{ reis } 3 \text{ irr } 24 \\ \frac{1}{3} \text{ — } 3 \text{ — } \underline{\quad I} \\ \text{tas kohpâ istaifa } 25. \end{array}$$

Apdohmasim leelakas skaidribas deht wehl kahdu
zittu rehkeninu; zif reis eet 8 eefsch 53. Tè nu gan
sinnahs, ka 7 reis buhs wairaf; jo 7 reis 8 irr 56.
Tad nu 6 reis ween warr nemt; jo 6 reis 8 irr 48, bet
tur wehl no 53 atleekahs 5: fchee peerahda $\frac{5}{8}$ jeb peežas

astotas-teefas no 8, un tapeh3 8 eefsch 53 izeet $6\frac{1}{8}$ reis,
un ta prohwe buhs fchi:

6 reis 8 irr 48

$\frac{5}{8}$ — 8 — 5 (jo $\frac{1}{8}$ jeb astota dalla no 8 irr 1 un $\frac{5}{8}$
jeb pee3as astotas dallas no 8 irr 5.)

Kohpâ: 53.

Zif reis nu gan ees 7 eefsch 45, 3 eefsch 28, 5 eefsch 77, 4 eefsch 14, 9 eefsch 5, 8 eefsch 4 u. t. j. pr. To peerahdi un pamahzi behrneem labbi, un luhko to winneem it skaidri apstahstih: tad winni jau ko samannih3 no tah3 rehkinaschanas ar dalliteem skaischkeem. Parahdi to wehl labbak pee tahdeem skaitkeem, pee kurreem kahda wehrtiba irr nosazzita: kad ja ismekle ta pee3ta teefa no 6 pohdeem, jeb kad 6 irr ja dalla ar 5, tad isnahf $1\frac{1}{2}$ pohds. Tad tew nu buhs 1 pohds un wehl pee3ta dalla pohda. Sinnams nu, ka weenam pohdam 20 mahrzini irr; nemm no scheem pee3tu teefu, tad tew buhs 4 mahrzini. Tapeh3 warram fazzih, ka pee3ta dalla no 6 pohdeem irr 1 pohds 4 mahrzini. Uprehkina nu:

1. Kad 4 brahleem no sawa nomirruscha tehwa mantahm pee3riht 95 rubki, zif katrs dabbuhs? ($23\frac{1}{4}$ rublus jeb 23 rublus 75 kap.)
2. Kad par fescheem pohdeem sweestu dabbuja 57 rublus, zif tad pohds maksaja? ($9\frac{3}{8}$ jeb $9\frac{1}{2}$ rub. jeb 9 rub. 50 kap. Te waijaga pamahziht, ka $\frac{3}{8}$ irr lihds $\frac{1}{2}$; jeb kad ko dalla feschâs dallâs un no tahm nemm trihs, tad mums pufse no wiffas tah3 leetas irr.)
3. Peezi schkuhtneeki pawiffam bij nobraufuschi 90 werstes; nu winneem nauda tikke maksata, 10 kap. us werstes: zif nu katrs dabbuja us sawu teefu? ($1\frac{1}{2}$ rub. jeb 1 rub. 80 kap.)

Nu arr behrni ja mahza, kà ar weenfahrschu ffaischki zittu trihsfahrtingu warr dalliht:

1. Kad tas rehken's arweenu lihds iseet, tà kà 369 ar 9; 328 ar 8; 208 ar 4 u. t. j. pr.
2. Kad allasch I par paleeku nahf, tà kà 108 ar 3; 216 ar 4; 336 ar 8 u. t. j. pr.
3. Kad pee isrehkinaschanas zitti paleeki rahdahs, tà kà 523 ar 2; 419 ar 8; 832 ar 7 u. t. j. pr.

Wairak nè trihsfahrtschu ffaischku dallischanu jau gruhtaka buhs, kad dohmàs to gribb padarriht; drihs tur kahds jukkums warr rastees. Tapehz rehkina to labbak us tahpeles; bet ja tew kahdi gudri un pehz mahzischanas muddigi behrni irr, tad lai tee arr ar tahdu leelaku dallischanu lauschahs. — Tà pat buhs, kad ar diwfahrschu ffaischki buhs dalliht; to arr dohmàs ween drihs nepareisi darra, un tur jau wajaga gudraka rehkinataja. Bet tomehr arri ar to ja lauschahs, zif warr; un meh's taggad kahdus paligus gribbam mahziht, kas tur buhs par atweegloschanu:

1) Kad ar 10, 20, 30 u. t. j. pr. irr ja dalla, tad tu warri dalliht ar to desmitneeku (1, 2, 3) ween un to pehdigu zihperi eefsch dallama ffaischka nosweest par paleeku. Labbaki to fapratfisi pee kahda rehkenina: kad 368 ja dalla ar 20, tad fakki tiffai: 36 ar 2 dalliti, isdohd 18 un wehl $\frac{8}{10}$ pahri paleek.

2) Lubko to ffaischki, ar fo tew buhs dalliht, jeb to dallitaju pehz reises-rehkenina puschu schkirt diwejas reisinajamàs dallàs un dalli tad ar ifkatru dalku, ar zittu pehz zitta. So kad tewi waiza: zif reis 36 eefsch 324 irr fanemti? tad tu sinni, ka 36 irr tif pat dauds kà 6 reis 6. Tad dalli nu 324 ar 6, tur buhs 54, un nu atfal 54 ar 6, tad tew buhs 9, un tas tew rahdihs, ka 36 eefsch 324 dewin reis irr fanemti. Woi kad 504 irr ja dalla ar 63: tad tu sinni, ka 63 irr 7 reis 9. Tad dalli nu 504 ar 9, tur tew is-

nahks 56, to atkal ar 7, tad tew buhs 8, un tif reis 63 irr fanemti eefsch 504.

3) Kad ar 15, 25, 35 u. t. j. pr. irr ja dalla, tad reisini ween tarwu dallamu ffaischki ar 2 woi ar 4, un to, fas tew tur isnahks, dalli ar 30, 50, 70 u. t. j. pr. woi ar 60, 100 u. t. j. pr. To ta warr rehkinahht taphez, fa

15 irr $\frac{3}{2}^{\circ}$ jeb pufse no 30, woi arr $\frac{6}{4}^{\circ}$ jeb zettorta dalla no 60.
 25 — $\frac{5}{2}^{\circ}$ ————— 50, ——— $\frac{1}{4}^{\circ}$ ————— 100.
 35 — $\frac{7}{2}^{\circ}$ ————— 70 u. t. j. pr.

Kad 364 buhs dalliht ar 25, tad nemm' 2 reis 364, tas irr 728; to dalla ar 50, tad tew buhs 14 un $\frac{2}{3}^{\circ}$; un tifreis arr 25 eet eefsch 364. Pehz prabeereschanas rehkina

$$\begin{array}{r} 25 \mid 364 \mid 14\frac{1}{3}^{\circ} \text{ (bet } \frac{1}{3}^{\circ} \text{ irr lihds } \frac{2}{3}^{\circ}) \\ \underline{25} \\ 114 \\ \underline{100} \\ 14. \end{array}$$

Kad 135 ar 15 buhs dalliht, tad mehß jau sinnam, fa 15 irr lihds $\frac{3}{2}^{\circ}$; tad lai ween 135 reisina ar 2, tur isnahk 270, un tad lai to dalla ar 30, tur dabubhs 9; u. t. j. pr.

Peeminn a. Kad ar 50 ja dalla, tad arr warr reisnahht ar 2 un tad dalliht ar 100, tapehz fa 50 irr lihds $\frac{1}{2}^{\circ}$.

Daschadi dallifchanas rehkenini.

1. Kad strahdneeks fastrahdaja 13 deenas un par wiffu fcho laifu 7 rublus 28 kap. dabbuja: zif tad par 1 deenu dabbuja algas?
2. 25 barrojami wehrfchi pawiffam irr apeshufchi 2100 grihstes feena; zif tad gan nahk us ifkatru lohpu?

3. Kad fainneeks pahrdewe 15 pohdus linnu par 114 rubleem; zif winsch tad dabbujis par 1 pohdu?
4. Weenam zilwekam 252 rubli bija rohka. Tad zits winnam prassija: woi wissa ta nauda winnam peederroht? Itè — winsch atfazzija — es wehl zitteem parrada esmu; to festu teefu no mannas naudas Unscham, peektu Jehkabam, treschu Undreewam; tas paleeks ween man ihsti peederr. Zif rublu winsch nu katram parrada bija? un zif leels tas atleeks, kas winnam ihsti peederreja?
5. Kad par pohdu linnu 7 rubli pasohliti; zif tad nahk us mahrzina?
6. Pee refrushchu nodohschanas wehl 231 rubli naudas bij ja famett no weenas walsts, fur 42 fainneeki peederreja: zif tad katram fainneekam waijadseja maksah?

No rehkinaschanas ar nosazzitahm wehrtibahm.

Kad mums no sawas rehkinaschanas labbums buhs buht, tad mums arr waijaga sinnaht, ka ar tahdeem skaischkeem ja rehkina, fur wehrtiba irr nosazzita. To ta allasch pee wiffahm rehkinajamahm leetahm gadahs, ka wehrtiba turflaht buhs nosazzita. Gan nu jau no tahm mahzibahm, ko lihds schim dewam, daschu labbu sinnu par to warr isnemtees, un mehsh eefschteem peelikteem rehkenineem gan arr sawadas wehrtibas effam peefazzijuschi. Bet par gaischaku ischkaidroschanu mehsh wehl ihpaschu mahzibu gribbam peelikt, ka ar nosazzitahm wehrtibahm buhs rehkinahht, wissuwairak kad diwi woi trihs wehrtibas irr peefazzitas.

Mums schè waijaga peeminneht, ka ar wiffai leeleem skaitleem, fur wehrtiba peefazzita, dohmàs ne buhs rehkinahht, tapeh3 ka tur drihs fo warr aismirft woi kaut kahdi fajauktees; bet labbak tahdus leelafus rehkenimus us papihra woi tahpeles faraksta un tad tur isrehkina. — Bet to mahzibu no teem daschadeem fwarreem, mehreem un skaitifchanahm labbi waijaga sinnaht, kad ar nosazzitahm wehrtibahm gribb rehkinahht. Tahdu mahzibu atrohd wiffàs zittàs rehkinaschanas = grahmatàs un arr schè ohtrà peelikkumà. — To arr wehl behrneem arweenu labbi waijaga pamahziht, ka winni tahs daschadas wehrtibas ne jauz un ne leef wehrdinus pee pohdeem, woi mahrzimus pee dalderem; bet weenadas wehrtibas ween warr falift, naudu pee naudas u. t. j. pr., un tur arr masaku wehrtibu ween pee tahdu paschu masaku wehrtibu, un leelaku pee leelaku, pohdus pee pohdeem, mahrzimus pee mahrzineem.

Tè nu pahr wiffahm lectahm diwi mahzibas gribbam doht, kas pee galwas = rehkinaschanas wehrà ja nemm:

1) Kad us tahpeles rehkina, tad arweenu pee kohpà = skaitifchanas un atnemfchanas usfahf no masafahm wehrtibahm, un tà eet prohjam us leelafahm. Bet kad dohmàs gribb rehkinahht, tad labbaki eefah3' ar tahm leelahm wehrtibahm un peh3 pee = leez' tahs masakas: tà tawa rehkinaschana weeglaka buhs.

2) Pee reifinaschanas un dallifchanas tahdu skaischku, furru wehrtibas irr nosazzitas, daschdeen, kad us papihra woi tahpeles rehkina, wiffus par tahs masakas wehrtibas zihperehm taifa, fakfoht: kad dalderi, ohrtes un wehrdini irr nosazziti, fo buhs reifinahht woi dalliht, tad papreefschu wiffus dalderus un ohrtes

par wehrdineem taifa un tohs leekus wehrdinus leek flacht, un nulle wehl reisina woi dalla. Bet tur daudsreis aplam leeli skaitli isnacht, ko tik labbi prahta ne warr patureht. Tapehz kad dohmâs gribb rehkinaht, zittu padohmu wajaga mekleht un schis buhs tahds: reisini woi dalli tikkai tahs leelakas wehrtibas zihperes papreefschu un pehz tahs masakas; tik tohs paleezinus leez' riktigi sawâ weetâ. — Labbak schahs diwi mahzibas fapratihis, kad meh's pee wiffahm tschetrahm rehkinaschanas = wihsehm rahdisim, fâ pehz tahm ja rehkina.

I. Kohpâ skaitischana. Kad tew pee 2 birkaweem 15 pohdeem un 12 mahrzineem irr ja peelee' wehl 3 birk. 17 pohdi 9 mahrz.: tad skaiti papreefschu tahs leelakas wehrtibas zihperes, prohti tohs birkawus kohpâ, 2 un 3 irr 5. Schee nu irr birkawi. Nu faleez' tohs pohdus, 15 un 17 istaifa kohpâ 32. Tee irr pohdi; bet nu tu sinni, fa 20 pohdi eet us 1 birkawu; tapehz 32 pohdi buhs lihds 1 birkawam 12 pohdeem. Scho 1 birk. peeleez' wehl pee teem 5, kas tew jau bija, tad tew no birkaweem un pohdeem kohpâ buhs 6 birk. 12 pohdi. Nu nemm' wehl tohs mahrzinus un faleez' 12 un 9, tad tu dabdufi 21 mahrz.; bet kad nu 20 mahrzini eet us pohdu, tad tew schè buhs 1 pohds 1 mahrzinsch. So 1 pohdu leez' wehl pee teem 12 pohdeem, kas tew jau bija farehkinati, tad pawiffam isnacht 6 birk. 13 pohdi 1 mahrzinus. — Tahdâ wihse tu labbi warresi isrehkinaht tahdus rehkeninus:

I. Man bija jau 2 dalderi 3 ohrtes 15 wehrdini; es wehl turflacht pelnijohs 1 dalderi 2 ohrtes 8 wehrdinus: zif leela nu pawiffam manna nauda buhs pehz daldereem, ohrtehm un wehrdineem?

2. Saimineekš us trim lahghim naudu isdewe, pirmu reisi 7 rublūs 15 kap., ohtru reisi 3 rubl. 76 kap., treschâ reise 4 rubl. 9 kap.: zif winsch pawissam isdewis?

Peeminnō. Ir rubbukeem un kapeekeem it lehta rehkinaschana irr, tapeh; fa 100 kap. eet us 1 rubli; tad nu tubliht sinna, fa 7 rubli 15 kap. irr libds 715 kap. Bet 4 rubli 9 kap. irr 409 kap.

3. Zilwekš us zetta atradde naudas maffu; eeksch ta bija weens sillais papihrs, kas maffa 5 rublūs, 2 sudraba=rubli, 1 pufs sudraba=rublis, 4 sudraba grivnini no 10 kap. un 3 sudr. grivnini no 20 kap., un 7 graschi jeb diweju kuppura=kapeeku gabbali: zif nu wissa schi nauda kuppura rublōs un kappekōs istaifija, kad sudraba rubli par 4 kuppura rubleem rehkina?

II. Atnemfchana. Kad no 84 puhreem I feeka II stohpeem rudsu irr ja atnemm 76 puhri 2 feeki 16 stohpi; tad atnemm' papreekschu puhruš no puhreem, 76 no 84 atleek 8 puhri; nu tew 2 feekus no I feeka buhs atnemt, to tā ne warr darriht; tapeh; aishnemmes I puhru no taweem 8 puhreem, tad tew tif 7 puhri paleek, un tas I puhrs irr 3 feeki un istaifia ar to I feeku fohpā 4 feekus; no teem atnemm' 2, tur tew paleek 2 feeki. Nu wehl 16 stohpi no II ja atnemm: tur atkal aishnemmes no taweem 2 feekeem I, tad tew I feekš ween paleek; bet tas aishnemts feekš irr 18 stohpi, no scheem atnemm' 16, tad tew buhs 2 un pee teem leez' wehl tohs II stohpus flaht, tad buhs 13 stohpi; un pawissam par atleeku isnahk 7 puhri I feekš 13 stohpi. — Tapat rehkina nu arr:

- I. Rohpmannam bija 64 lastes 42 puhri 4 feezini eefalu; winsch nu pahrdewe 49 lastes 52 puhruš 5 feez.: zif winnam wehl atlikfahs?

2. Kad kallejs bij dabbutis 5 pohdus 5 mahrzinus dselses un winsch atdewe fakaltas dselses 4 pohdus 15 mahrz.; zif tad, kattoht, bij nodedsis?
3. Zif atleef, kad tew 4 rubli 35 kap. sudraba=nau= das irr un tew no ta waijaga aismakscht 12 rubl. 85 kap. papihra=naudas? (Sudraba=rubli reh= fina ween us 4 kuppura=rubleem.)

III. Reisinafchana. Schè tew waijaga papreekschu tahs leelakas wehrtibas zihperi reisinacht un pehz tahs masakas; bet kad pee schahs tik dauds isnach, ka jau friht eeksch leelakas wehrtibas, tad leez' to pee tahs leelakas wehrtibas zihperehm. Prohti: kad tew 3 dalderi 45 wehrdini irr ja reisma ar 4, tad fakki: 4 reis 3 irr 12, tee irr dalderi; nu wehl 4 reis 45 istaifa 180; tee irr wehrdini. Bet nu sinnam, ka 80 wehrdini irr 1 dalders, tapehz tad 180 wehrdini buhs 2 dalderi 20 wehrdini. Schohs 2 dalderus leez' wehl pee teem 12 daldereem, fo tu jau pirmak isrehkij, tad tew pawiffam buhs 14 dalb. 20 wehrd. — Rehkina nu arr:

1. Zif irr 6 reis 8 rubli 79 kap.?
2. Tehws nodewe sawu faimineeka=wahrdu wezza=fam dehlam un isdallija sawus rudsus starp saweem 3 dehleem; tad katrs dabbuta 5 puhrus 2 feek. 9 stohp.: zif wezzam pawiffam rudsu bija?
3. Kad no weenas walsts, fur 18 faimineeki peederr, nauda ja samett, un tee faleef iffursch pa 2 rubleem 36 kap.: zif ta samesta nauda pawiffam istaifa? (Peeminni: ka 18 irr 2 reis 9.)

IV. Dallifchana. Schè dalli nu arr papreekschu tahs leelakas wehrtibas zihperes, un pehz, tahs masakas; bet ja no leelakahm kahds paleeks gaddahs, tad tew waijaga isgudroht, zif tas buhs pehz masakas wehrtibas. Lufko ta: kad 16 schokki (jeb kappas)

un 30 gabbali dehlu (jeb galbu) irr ja schfirr us 5 dal-
lahm, zif dehlu katrà ees? Dalli papreekschu 16 schof-
kus ar 5, tur isnahk $3\frac{1}{2}$; tad tee nu buhs 3 schoffi un
wehl peefta dalla schoffa; bet 60 gabbali eet us schoffi,
tad peefta dalla schoffa buhs 12 gabbali: to paturr
prahâ. Iru dalli tohs 30 gabbalus ar 5, tur isnahks
6 gabbali: tee irr ja skaita kohpâ ar teem 12 gabbaleem,
kas no schofkeem pahri paliffe; tur buhs 18 gabbali,
un pawiffam nu peefta dalla no 16 schofkeem 30 gabbaleem
istaisa 3 schoffus 18 gabbalus. — Apdohmasim
to wehl pee zitta rehkenina: kad tew 27 rubli 96 kap.
kuppura naudas irr ja makfa, bet tew nu zitta nauda
naw pee rohkas, kâ ween sudraba, un sudraba=rublis
tohp rehkinahs us 4 kuppura=rubleem: zif tew nu
buhš ja makfa sudrabâ? Dalli 27 ar 4, tad dabbusf
 $6\frac{1}{2}$, tas irr: 6 rubli un wehl trihs zettort dallas rubla;
zettorta dalla rubla nu irr 25 kap., un trihs zettort dal-
las buhs 75 kap.; tad tew nu par teem 27 rubleem
kuppurâ irr ja makfa 6 rubli 75 kap. sudraba. Bet
nu wehl tee 96 kap. kuppurâ irr ja aprehkina; kad tohs
ar 4 dalla, tad isnahk 24, un tee irr sudraba=kapeeki,
un irr ja leef pee teem zitteem sudraba=kapeekeem, prohti
pee 75, tad buhs 99 kap.; un tapehš pawiffam buhs
ja makfa 6 rubli 99 kap. sudraba (jeb 7 rubli bes
I kapeeka). — Scho mahzibu no teem paleezineem,
kas pee dallischanas atleef, kad ta lihds ne iseet, labbi
waijaga eemahziht behrneem un tee ar daschadeem reh-
kenineem ja raddina, ka to labbi lahgâ leef. Tahdi
rehkenini nu warr buht:

1. Zif irr ta dewita teefa no 88 lastehm 36 puhreem
rudsu?
2. Tschetri strahdneeki ar famu darbi bij pelnijuschi
17 dalderus 2 ohrtes 16 wehrdinus: zif katram
no schahs naudas peecriht?

3. Trihs meitas smalkas dsihjas bij sawehrpufchas, weena tik pat dauds kà ohtra un trescha, un pawissam pehz swarra bija I pohds 5 mahrzini. Tahs dsihjas winnas pahrdewe, par I rubli 4 kapeeki mahrzinâ: tad to naudū sawâ starpâ dallija. Zif tad katra dabbuja?

No treiju skaischku rehkenina.

Zittâs rehkenaschanas=grahmatâs jau mahzibas par scho rehkeninu irr atrohdamas: un mums gan ne waijaga, tahs schè atkal par jaunu istahstih. Bet mehstikkai kahdas sinnas gribbam doht, kà pee tahdeem rehkenineem, kad tohs dohmâs gribb farehkenaht, weeglaki un drihsaki gallâ warr tift. Ur wissai leeleem skaitteem labbaki us papihra rehkena; bet daschureis tahds rehkeninsch arr pee drihsama ja aprehkena: tad nu waijaga sinnaht, kà tur ja lihdsahs, un par to schee padohmi buhs derrigi:

1) Sinnams, ka treiju skaischku rehkeninâ waijaga ohtru un treschu skaischki sawâ starpâ reisinahht un tad ar to pirmu dalliht. Bet ja ta isteek, tad ar papreeschchu ar pirmu warr dalliht ohtru woi treschu ween, un pehz tad reisinahht ar to skaischki, ko ne dallija. Lubko tà: kad par 4 ohlektim audekta sohla 5 rublus, zif tad dabbuhs par wesselu gabbalu, kur 56 ohlektis irr eefschâ? Schè taws rehkeninsch tà ja usfweesch:

4 ohl. — 5 rubl. — 56 ohl.

Nu gan waijadsetu 56 reisinahht ar 5 un tad ar 4 dalliht; bet labbaki 56 dallisim ar 4, tur mums buhs 14, un to nu reisinasim ar 5, tad mums buhs 70, un tik dauds rublus dabbu par wissu audekta gabbalu. — Jeb arr tà: kad 4 ohlektis maksâ 5 rublus, tad dallisim 5 ar 4, tur dabbusim $1\frac{1}{4}$, jeb ar zitteem wahrdeem: I ohlektis stahw wehrtê $1\frac{1}{4}$ rubl., un tapehz par 56 ohlektim

dabbuhs 56 weffelus rublus un wehl zettorta dalla no 56; bet fchi nu irr 14, un to likfim pee 56, tad mums arr buhs 70. Tahdâ wihsê nu gan drihs muhsu rehkeninsch par diwejeem rehkenineem irr palizzis; jo mehs papreekschu isrehkinajam, zif I ohlektz maksaja, un tad, zif 56. Bet to ne turr' par gruhtumu, bet labbat' par weeglumu; jo nu tew tif aplam leeli skaitli ne bija, bet tu ar masakeem drihsaki gallâ effi tizzis. Un tà arr pee dauds rehkenineem, un gan drihs warr fazziht, pee wisseem warr palihdsetees; tif ka tur waijaga prahtigas apdohmaschanas, bes ka jau ne kahda rehkinaschana labbi ne warr notift. Rahdisim to wehl pee zitta rehkenina: Kad kahds fainneeks no walstz-lahdes naudu aisnemmahs, tad muhsu jaunôs likfumôs irr nosazzihts, ka wehl kahdu naudinu jeb kahdus anglus (Interesses) pa wirsu buhs maksajt, prohti par 100 rubleem ifgaddus 6 rublus. Ja nu kas 50 rublus irr aisnehmees, un tohs pehz pufs-ohtra gadda gribb atmaksajt; zif tad winnam wehl to auglu dehl buhs peemaksajt? — Tur apdohmajees tà: kad par 100 rubl. ifgads 6 irr ja peemaksa, zif tas us 50 rubleem par gaddu istaifihz — jeb tà:

100 rubli doht 6 rubl. anglus, zif tad 50?

Stu gan sinni, ka 50 irr puffê tif dauds kâ 100; tad nu us 50 rubleem puffê tif dauds kâ us 100 par gaddu buhs ja makfa; bet pufse no 6 irr 3. Tad nu par gaddu muhsu aisnehmejam 3 rubli bij ja makfa; bet winsch to naudu paturreja $1\frac{1}{2}$ gaddu, tad

par to weffelu gaddu bij jamaksa = = = 3 rubli un
 — — pufs = — wehl pufse no 3 tas irr $1\frac{1}{2}$ —
 pawiffam $4\frac{1}{2}$ rubli.

Kad ta fawus rehkeninus us masakeem gabbaleem parehkina, tad jau weeglaki un taifnaki eet. Drihsaki tad arr mahzehs gallâ tift ar tahdeem rehkenineem, fur

pirmais un treschais skaischkis irr ja pahrmihj jeb fur ar pirmu waijaga reisinahht un ar treschu dalliht (umgekehrte Regel de tri). Saffoht: kad 6 strahdneeki kahdu darbu padarra eefsch 15 deenahm, zif laika tad 9 strahdneekem us to waijadsetu fastrahdaht? *) — Kad 6 strahdneeki 15 deenas strahda, tad ikweens no winneem 15 deenas strahda, bet pawissam us to darbu 90 deenas iseet jeb 1 strahdneeks ar to darbu tik eefsch 90 deenahm galla tiftu; 9 strahdneekem tad nu tikkai tahs dewitas daktas no fcha laika waijaga jeb 10 deenu. — Ta ar gaischu fapraschamu un gudru prahhtu wissi rehkenini irr ja pahrdohma, un behrneem ja pastahsta un ja istulko, tad rehkinaschana teem ne buhs gruhhs darbs, bet tee to darrihs ar lusti, paschi labbi fadibbinadami wissu rehkinaschanas grunti.

2) Pee treiju skaischku rehkenineem arr wehl brihscham tahdu weeglumu warr mefleht, ka lubko pirmu un ohtru, woi pirmu un treschu skaischki ar kahdu zittu skaischki, bet abbus ar to paschu, dalliht, un tad ar masakeem skaitkeem rehkina tapat ka daschdeen. Labbaki pee ihpascha rehkenina to fapratifim: kad par pohdu wasku 15 rublus maksu, zif tad dabbus par 12 mahrzineem? Schis rehkeninsch ta irr ja raksta:

20 mahrzini — 15 rubl. — 12 mahrz.

Sche tu warri dalliht pirmu un ohtru skaischki ar 5, tad taws rehkeninsch ta stahwehs:

4 — 3 — 12.

Stu dalli wehl pirmu un treschu ar 4, tad nahhs:

1 — 3 — 3.

Un tad tu sinni, ka 3 reis 3 irr 9; tas irr: 9 rublus dabbu par 12 mahrzineem. — Kur ar schadu weeglumu warr peetift, tur labbi gan; laikam arr wehl zittus pa-

*) Harder reh. gram. us 124 lapp.

ligus warr useet, fà nu furrâ rehkeninâ gaddahs: to
ifreis pascham rehkinatajam waijaga isfekmeht.

Rehkenini pehz lausifchanas.

1. Kad par 3 puhreem jeb I tschetwertu ausu maksfa 8 rubtus, zik tad dabbuhs par I lasti 27 puhreem? (Par weeglaku rehkinaschanu paluhko, zik tschetwertu eet us I lasti ausu, un zik tschetwertu 27 puhri istaisa.)
2. Kad strahdneeks ar kahdu darbu eeksch 3 deenahm 5 ohrtes nopelna, zik tam buhs par 6 neddelahm, kad wannam arweenu tee paschi pelni irr?
3. Kad pee kulschanas no 6 wesumeem rudsu dabbu 8 puhrus, zik tad warr zerreht no wiffa tihruma, kad tur pawiffam 168 wesumi irr un kad tik rihjas lihdsigi isdohdahs?
4. Kad pee naudas = mihfchanas par 4 fudraba = rubleem dabbu 15 rubtus papihra = naudas, zik tad dabbuhs par 7 fudraba = rubleem? un us zik kuppura = rubleem un kappeekeem tad fudraba = rublis stahwehs?
5. Kad pee kahdas buhweschanas 5 strahdneekem par neddelu 5 rubtus 40 kap. fudraba = naudas algni dewe, bet pehz, darba pasteigschanas deht, pawiffam 8 strahdneekus pee ta lifke un tee to pa-beids 2 neddelas 4 deenas, zik tad waijadsehs teem ismakfaht?
6. Trihs zilweki famus linnus pahrdohfchanas deht falifke, Vechteris I pohdu 5 mahrzinus, Andreews 17 mahrzinus, Anschis puss ohtru pohdu, un tee par wiffem scheem linneem dabbuja 27 rubtus: zik tad ikkatram famâ dattâ krittihs?

Peeliffums.

Rehkenini, fo ffohlmeifteri faweem ffohlaß-behrneem warr doht, lai tohs dohmâs isrehkîna.

---

1. Pehz Widsemmes lifkumeem pee feena plaufchanas un fanemfchanas, us katru puhra=weetu 2 deenas tohp rehkinatas: zif deenu tad waijaga rehkinagt us 360 puhru=weetahm? (Alt. 720 deenas.)

2. Kad nu 40 faimineeki tif dauds puhru=weetas noplauj, zif deenu tad ifkatram par to feena taiffchanu waijadsehs eerehkinagt? (Alt. 18 deenas.)

3. Zif puhru weetâs tad katram faimineekam ja noplauj? (Alt. 9 puhru weetâs.)

4. Kad nu us katru puhra weetu 6 gubbas warr rehkinagt, zif gubbu tad dabbus no wiffahm 360 puhru weetahm? (Alt. 2160 gubbas.)

5. Us weenu feena wesumu 4 gubbas eet, zif tad tur pawiffam wesumu buhs? (Alt. 540 wesumi.)

6. Us wesumu feena 30 grihstes eet; kad nu kas 5 wesumus feena pahrdohd un par grihsti 20 kapeekus dabbu: zif naudas winnam tad buhs? (Alt. 30 rubli.)

7. No schahs naudas schis I muzzu fahls pirk, kas 14 pohdus fwerr, un par katru pohdu $1\frac{1}{2}$ rubli makfa: zif winsch wehl no fawas naudas paturr? (Alt. 9 rubl.)

8. Nu winnam wehl $4\frac{1}{2}$ pohds dselses ja pirk, un katrs mahrzinsch 10 kapeekus makfa: woi winsch tad ar fawas naudas istiks, woi winnam wehl kas pahri paliks? (Alt. Winsch lihds istiks ar fawu naudu.)

9. Raffis 4 pelles un 3 fwirbulus apehdis: zif kahjas tas pawiffam norihjis? (Alt. 22 kahjas.)

10. Saimineets farou lihduunu gribbeja apseht, un par to weenu puhru meeschu lihds nehme; bet maisam zaurums bija un us zetta ta zettorta datta bij istekkusi; no ta, kas pahri palikke un ko winsch issehje, winsch atdabbuja feschfahrtigus auglus: zik puhru meeschu winsch tad pawissam dabbuja? (Alt. 4½ puhru.)

11. Weens farou sirgu us wissahm tschetrachm kah-jahm gribbeja list apfalt, un no kalleja prassija, zik effoht ja maksa? Schis atbildeja, ka katrs pakaws ½ rubli un katra nagla, no kurrachm 8 eet us katra pakawu, 2 kapeekus maksajoht un ka winnam tadehl 3 rublus waijagoht doht. Woi tas nu bija teesa, woi zik kallejs bij pahrrchkinajis? (Alt. Kallejam waijadseja dabbuht tik 2 rubl. 64 kap.; winsch tadehl 36 kap. bij pahrrchkinajis.)

12. Weens zihweks, kam bischu=kohki bija, faz-zija: Ja es no katra kohka 5 mahrzinus meddus buhtu dabbujis, tad man pawissam 3 pohdi buhtu: zik bischu=kohki winnam gan bija? (Alt. 12 bischu=kohki.)

13. Pehz likkumeem semneekam 36 werstes par deenu ar wesumu jabrauz; kad nu lihds Rihgai 126 werstes irr, zik deenas tad, turp un schurp brauzoht, waijaga rehkinahht? (Alt. 7 deenas.)

14. Lihds Pehrnowai irr 162 werstes, zik deenas us scho zettu isees? (Alt. 8 deenas.)

15. Schkuhnis irr ja buhwe, fur tik 4 seenu waijaga, katra seena no 4 affim garrumâ un 10 pehdahm augstumâ; tee sawesti balki nu 6 tultus turr beesumâ: zik balku tad waijadsehs? (Alt. 80 balku.)

16. Schis schkuhnis no 4 affim ar salmeem ja jumm un us katra affi 3 wesumu waijaga. Bet schohs salmus waijaga pirkt un 3 rublus us wesumu maksahht: zik naudas tad par teem salmeem waijaga isdoht? (Alt. 36 rublus.)

17. Ur to paschu naudu us diwi gabdeen galwas-naudu warretu nomaksajt par 6 wihrischkahn dwehselehm: zif tad par weenu dwehseli par gaddu ja maksfa? (Alt. 3 rublus.)

18. Kad nu pee kahdas muishas 300 wihrischkas dwehseles peederr, un bes scheem 3 rubleem, kas par katru dwehseli ja maksfa, wehl muishai I rublis par katru dwehseli irr ja dohd: zif tad pawissam par gaddu ja maksfa? (Alt. 1000 rubli.)

19. Kad pee refrushchu=dohschanas no 500 dwehselehm 5 zilweki ja dohd: zif tad schai muishai no 300 dwehselehm waijadseh3 doht? (Alt. 3 refrushchus.)

20. Par drehbehm un nodohschamu walsstei 140 rubli ja sagahda: zif tad katram faimineekam nahkash maksajt, kad tur 40 faimineeki peederr? (Alt. $3\frac{1}{2}$ rubli.)

21. Bet wiffa schi nauda ne tifke isdohta, teefas-wihri wehl 30 rublus atpakkat nesse: zif tad katrs faimineeks wehl atdabbuja? (Alt. $\frac{3}{4}$ rubla jeb 75 kap.)

22. No teem faimineekeem 36 sawu naudu atnehme, tee zitti sawu dattu 3 basnizas=nabbageem dewe: zif tad katrs nabbags dabbuja? (Alt. 1 rubli.)

23. Tee nabbagi pateize un fazzija: lai Deews jums tif dauds rublus dohd, ka meh3 pawissam kapeekus effam dabbujuschi: zif rublus tas istaisih3? (Alt. 300 rublus.)

24. Nu faimineeki dohmaja, ka tur jau labba nauda buhschoht, un atfazzija: katrs tikkai desmit reis tif dauds gribboht, ka weenai neddelai deenas irr; to atleeku winni teem jau gribboht schinkoht: zif leels tas atlikkums bija? (Alt. 20 rubli.)

25. Nabbagi us to fazzija: kad tikkai mums 20 rubli buhtu, tad meh3 par teem 25 ohlektis wadmala, apgehrba pehz warretu pirkt: zif tad katra ohlektis maksfaja? (Alt. 80 kapeekus.)

26. Tad frohdsineekš usbildeja: juhš jau tif leeli ne effat; katram no jumš gan buhš no 7 ohl.: zif teem tad wehl atlikke no schahš naudas? (Alt. 3 rubli un 20 kap.)

27. Par scho atlikkumu es jumš wehl 4 pohduš maisēš dohschu. Zif tad mahrzinsch maksfa? (Alt. 4 kap.)

28. Us kahdahm kashahm 40 weefi, prohti 20 pui-
feefchi un 20 feeweefchi bija. No wihrischkeem katrs
12 stohpus un no feeweefcheem katrs puffē tif dauds
allus isdsehre: zif tad tur pawiffam tikke isdserts?
(Alt. 360 stohpi jeb 3 muzzas.)

29. Us katru muzzu 3 feeki eefalu un 4 mahrzini
appinu isgahje: zif tas us schahm trim muzzahm is-
taifija? (Alt. 9 feeki eefalu un 12 mahrzini appinu.)

30. Saimineekš fazzija: ja juhš tif puffē tif dauds
buhtu dsehruschi un tohs eefalus, par 4 rubleem puhru,
pahrdewuschi: tad juhš par to naudu wehl 10 stohpus
medduš = schehlkēna buhtu dabbujuschi: zif tad stohps
schehlkēna maksfaja? (Alt. 60 kapeekus.)

31. Tad zits fazzija: ar teem 10 stohpeem tu gan
ne buhtu istizzis, ja katrs puiseets 1 kohrteli, un katrs
feeweets pufs = kohrteli buhtu isdsehriš. Woi tas bij
teefa, woi wehl kas pahri palikke? (Alt. Ne bij wiš
teefa; wehl 2½ stohps palikke pahri.)

32. Nu saimineekš atbildeja, ka wehl 2½ stohps
pahri paleekoht, un ta nauda, ko winsch par to buhtu
pataupijis, peeteekoht, 4 jaunās glahses pirkt, — jo
juhš mannas wezzas glahses effat falaufijuschi: — zif
tad weena glahse maksfaja? (Alt. 37½ kapeeku.)

33. Ja tu labš saimineekš gribbi buht, tad tew
waijaga dauds gohwis turreht; jo katra gohws 2 poh-
duš fweestu dohd un pohds gan drihs arweenu 10 rublu
wehrtē stahw. Kad tewim nu pufs = zettorkfnis semmes
irr un tew par to 120 rubli leidā ja maksfa: zif gohwis
tad tew ja turr, ja tu to naudu no tahm ween gribbi
maksfah? (Alt. 6 gohwis.)

34. Weena flauzama gohws tewim wehl wairaf isdohd; jo bes ta sweesta, kas 20 rublu wehrtê irr, no winnas peena wehl 80 feerus warr taifht, fo tu par 5 kapeekeem gabbalâ warri pahrdohht, un par to tellu tu arr wissu=masafi 2 rublus warri dabhuht: zif tapeh3 pawiffam weena gohws isdohd? (Alt. 26 rublus.)

35. Kad tu tellu gribbi audsinaht, tad tewim waijaga trihs seemas to barroht, kamehr tewim kahds labbums no ta buhs. Seema gan drihs 7 mehneschus pee mums stahw un us mehnesi 30 deenas ja rehkina: zif pohdu un mahrzimu tad audsinajams telfch par seemu apehd, ja winsch ifdeenas 7 mahrzimus barribas dabbu? (Alt. 73 pohdus 10 mahrzimus.)

36. Un zif par 3 seemahm? (Alt. 220 pohdus 10 mahrz.)

37. Zif wesumu tas istaifa, kad wesumu us 30 pohdeem rehkina? (Alt. 7 wes.; un wehl $10\frac{1}{2}$ pohds atleef.)

38. Kas weenu puhra=weetu gribb apfuhdohht, tam wissu=masaf 3 lohpus waijaga turreht; weenam lahgazettortneekam gan buhs 12 puhru weetas katrà tihrumâ, un puffi no tahm gan fuhdohs gribbeh3 apfeht: zif lohpus winnam tad waijaga turreht? (Alt. 18 lohpus.)

39. Bet kad winsch tiffai 12 lohpus turr un fawu tihrumu us puffi gribb apfuhdohht: zif leels tad katrs tihrums warr buht? (Alt. 8 puhru weetas.)

40. Zettortneeks muischai if pahr neddelu weenu firdsineeku us 5 deenahm dohd: zif deenas winsch tad par neddelu ar sirgu stahw? (Alt. $2\frac{1}{2}$ deenu.)

41. Zif deenas ar sirgu tas par wissu gaddu istaifa? (Alt. 130 deenas.)

42. Peh3 liffumeem nu muischa us fatru darba deenu, kas ar sirgu par neddelu tohp kalpota, diwi puhru weetas katrà tihrumâ warr apfeht: zif tad ar fcha zettortneeka firdsineeku warr isfeht katrà tihrumâ? (Alt. 5 puhru weetas.)

43. Pee labbibas̄ plauschanas̄ nu us̄ puhra weetas̄ 4 deenas̄ tohp̄ rehkinatas̄. Kad nu teescham 5 puhru weetas̄ katrâ tihrumâ ar weenu tahdu zettortneeku apsehj, zif deenas̄ tad wajjaga par to plauschanu tam eerehkinah̄t? (Utb. 20 deenas̄.)

44. Bet kad nu muischas̄ isfehjuuns̄ naw̄ tif leels̄ un katrs̄ zettortneeks̄ tiffai 4 puhru weetas̄ katrâ tihrumâ dabbu noplaut, zif deenas̄ tad par to wajjaga rehkinah̄t? (Utb. 16 deenas̄.)

45. Widseminē iffatrs̄ faimineeks̄, fam 3 darba zilweki no wihrischkas̄ un 3 no seewischkas̄ fahrtas̄ irr, muischai par fawu semmi, zaur wissu gaddu gan drihs̄ 390 sirdsineeku un fahjineeku deenas̄ kohpâ kalpo. Kad nu tahdâ zeemâ 6 darba zilweki irr: zif deenas̄ tad katram ja klausa par wissu gaddu? (Utb. 65 deenas̄.)

46. Zif tas̄ istaisa par neddelu us̄ katru zilweku? (Utb. $1\frac{1}{2}$ deenu.)

47. Neddelai 6 darba deenas̄ irr: zif deenas̄ tad katram zilwekam preeksch mahjas̄ darbeem wehl paleek? (Utb. $4\frac{1}{2}$ deenas̄.)

48. Bet pehz̄ liffumeem tahdâ zeemâ arri tiffai 5 darba zilweki warr buht, un winneem tomehr par gaddu 390 deenas̄ ja klausa: zif deenas̄ tad us̄ katru zilweku par gaddu nah̄t? (Utb. 78 deenas̄.)

49. Un zif par neddelu us̄ katru zilweku? (Utb. $1\frac{1}{2}$ deenu.)

50. Geksch neddelas̄ nu 6 darba deenas̄ irr: zif deenas̄ tad katram zilwekam preeksch mahjas̄ darbeem paleek? (Utb. $4\frac{1}{2}$ deenu.)

51. Ziffahrtigu dattu no fawa laifa tahds̄ faimineeks̄ tad pawissam muischai klausa? (Utb. To zettortu dattu.)

52. Semneekš us firgu firgu gribbeja pahrdoht; zits, kas ar lohpeem us pahrdohschanu tur bija, us to fazzija: Mihsim, brahli! Naudas man narw, bet es tewim dohschu par tarwu firgu 2 wehrschus, kas katrs 26 rublu wehrte, un 3 aunus, katru no 5 rublu wehrtibas. Zif schis tam par winna firgu fohlija? (Alt. 67 rublus.)

53. Tas pirmais atfazzija: dohd' man labba' weenu wehrschu un weenu aunu masak, un peeleez' tai weeta 34 rublus, tad mehs gribbam andeleht. Zif winsch par farwu firgu prassija? (Alt. 70 rublus.)

54. Tas ohtrs atbildeja: tarws firgs tif dauds gan warr buht wehrte, un es tewim arr 70 rublus dohschu; bet naudas man narw: nemm' tad tohs 2 wehrschus un es tewim wehl mannu jaunuu kaschoku dohschu, kas arr 20 rublus maksa; to atlikkumu tu mannim gan isdohfi. Zif leels tad bija schis atlikkums? (Alt. 2 rubli.)

55. Tas firgu pahrdewejs fazzija: tas irr pahrdauds; tu gribbi par tarwu kaschoku 20 rublus un tur tikkai 8 ahdas irr eekschâ: zif tu tad katru ahdu rehkini? (Alt. 2½ rubli.)

56. Tu mannim weffelu aunuu par 5 rubleem gribbi pahrdoht. Katram aunam 3 mahrzini tauku irr un mahrzinsch 40 kapeekus maksa; to ahdu tu arr 2½ rubli rehkini: zif dahrgu tu tad wissu gattu no ta auna turri? (Alt. 1 rubli 30 kapeekus.)

57. Tu taf gluschi lehti to gattu pahrdohdi; tahds auns taf wiss' masak' 1 pohdu un 6 mahrzinus fwerr: zif dahrgu tu tad weenu mahrzinuu turri? (Alt. 5 kap.)

58. Tu effi slihts meefneekš, kas ne proht rehkinah. Par to naudu, par fo tu 1 pohdu gattas dohdi, es zittu wairaf ne warra pirkt, fa 25 mahrzinus maijes: zif dahrgs tad weens mahrzinsch maijes irr? (Alt. 4 kapeekus.)

59. Ja mehš nu ne warram kôhpâ andeleht, tad mehš taf warram kôhpâ dsert. Dohd' to 200tu dattu no ta, fo tawš sirgš makfa, un es to 20tu dattu no ta dohschu, fo weens auns makfa, tad mehš divi puddules meddus=dsehreena warram pirft. Zif tad weena puddule makfa? (Alt. 30 kapeekus.)

60. Tas ohtrš fazzija: es ne esmu nekahds dschreis; ar to 200tu dattu no ta, fo mans sirgš makfa, es jau astotu dattu no puhra ausu warru pirft, un ar to es schodeen fawu sirgu warru ehdinah. Zif tad puhš makfa? (Alt. 2 rubtus 80 kap.)

61. Weens darbineekš 14 leelus fuhdu wesumus par deenu warr iswest. Kad nu weenu puhra weetu ar 84 tahdeem wesumeem gribb apfuhdoht, zif ilgi tad tur weenam zilwekam waijaga west? (Alt. 6 deenas.)

62. Kad nu 80 puhru weetas, katru ar 84 wesumeem gribb apfuhdoht: zif fuhdu wesumu tur waijaga? (Alt. 6720 wesumu.)

63. Ja nu 40 faimineekeem tee ja iswedd, zif wesumu tad ikweenam waijaga iswest? (Alt. 168 wesumus.)

64. Zif deenas us scheem 168 wesum. waijaga rehkinah, ja katrâ deenâ 14 wes. tohp iswesti? (Alt. 12 deen.)

65. Zif puhru weetas ar scheem 168 wesumeem warr apfuhdoht? (Alt. 2 puhru weetas.)

66. Kad semneekš 5 puh. fuhdôs isfehj un no teem dewinkahrtigus auglus atdabbu, un atkal 5 puh. bes fuhdeem isfehj un tur feschahrtigus auglus dabbu: zif tam pawiffam no winna tihruma nahzis? (Alt. 75 puhri.)

67. Ziffahrtigi augli tee irr, kad par wissu kôhpâ laisch to rehkeninu? (Alt. pufš astotfahrtigi augli.)

68. Kad rudsi irr noplauti, tad nahkofschâ gaddâ eeksch tahm 5 puhru weetahm, fur fuhdi bija, meeschus fehj, prohti katrâ puhra weetâ $1\frac{1}{2}$ puhru; kad no teem nu septitfahrtigus auglus dabbu, zif meeschu tad pawiffam faimineekam winna flehti buhs? (Alt. 42 puhri.)

69. Us tahm peezahm puhru weetahm bes fuhdeem faimineeks ausas sehj, prohti us katru puhra weetu $2\frac{1}{2}$ puhrus ausu, un no tahm nahf zettortkahrtigi augli: zif ausu tad pawissam faimineeks buhs iskuhlis? (Alt. 45 puhrus.)

70. Mufsu widdû daschdeen no weena weesuma rudsu $1\frac{1}{2}$ puhri isnahf. Kad nu kahds faimineeks 75 puhrus irr iskuhlis, zif wesumi tad winnam bija? (Alt. 50 wesumi.)

71. Kad no weena wesuma meeschu diwi puhri isnahf: zif wesumu tad waijaga, ja 42 puhrus gribb dabhuht? (Alt. 21 wesumi.)

72. Kad no weena wesuma ausu $2\frac{1}{2}$ puhru dabbu: zif wesumu tad waijadsetu buht, ja 45 puhrus gribb dabhuht? (Alt. 18 wesumi.)

73. Kad nu kahdâ mahjâ 89 wesumi falimu un wehl 23 wesumi seena irr, un kad us wissu seemu par barribu un pakaisu, us katru lohpu un sirgu 7 wesumi tohp rehkinati: zif lohpu un sirgu kohpâ schi mahja tad warr turreht? (Alt. 16 gabbalus.)

74. Semneeks wehrfi gribbeja pahrdohht un 27 rublus par to praffija. Meesneeks fazzija: tif dauds es tewim ne warru doht; jo tas wehrfis tikkai 10 pohdus fwerr un weens mahrzinsch gallas taggad 11 kap. maksa. Ta ahda arr wairak ne maksa, kâ 7 rublus ween: zif leels mans labbuus tad buhtu, ja es tewim tif dauds dohtu, kâ tu praffi? (Alt. 2 rubli.)

75. Bet semneeks atbildeja: galka taggad 12 kap. mahrzinâ maksa un ta ahda arr gan 8 rublu wehrtê stahw: zif tas pawissam istaisa? (Alt. 32 rublus.)

76. Tas wehrfis tikke nokauts un dewe $9\frac{1}{2}$ pohdu gallas un 15 mahrzinus tauku. Ta galka par 11 kap., tauki par 40 kap. mahrzinâ un ta ahda par 8 rubleem tikke pahrdohhta: zif nu tas wehrfis wehrtê bija? (Alt. 34 rubl. 90 kap.)

77. Zif meefneeks nu buhtu pelnijis, ja winsch semneekam tif daudj buhtu dewis, kã tas praffija? (Alt. 7 rublus 90 kap.)

78. Nu semneeks us meefneeku fazzija: woi tu nu sinni, draugs, ka es skohlã esmu mahzijeess rehkinahht? So par to puffi no tahs naudas, ko es taggad esmu pelnijis, es sewim 5 mahrzinaus wiffu labbaka tabaka pirku. Zif tad mahrzinsch maksã? (Alt. 79 kapeekus.)

79. Pee tahs puffes, kas man pahri paleef, es wehl 2 rublus un 5 kapeekus peeleeku, un tad es mannim 3 iskaptis warru pirft: zif tad iskaptis maksã? (Alt. 2 rublus.)

80. Schohs 2 rublus un 5 kapeekus es no ta esmu pelnijis, ka es waltas laikã plawas-kimmenes esmu lassijis, un no tahm es 5 stohpus pahrdewu. Zif stohps tad maksãja? (Alt. 41 kap.)

81. Pehz liffumeem irr isrehkinahhts, ka us iskulschamu no weena leela wesuma, kas 6 pehdas augstumã, garrumã un plattumã turr, 9 stundas eet, un ka gan drihs no katras puhra weetas 4 tahdi wesumi israhht. Zif deenu tad waijaga rehkinahht par iskulschamu us weenu puhra weetu? (Alt. 3 deenas. — Us deenu 12 darba stundas tohp rehkinatas.)

82. Kad nu weens zeems katrã tihrumã 4 puhru weetas noplauj: zif deenu tad par to kulschanas darbu waijaga rehkinahht? (Alt. 24 deenas.)

83. Bet kad nu kahds zeems 5 puhru weetas katrã tihrumã noplauj; zif deenu tad par to iskulschamu waijaga rehkinahht? (Alt. 30 deenas.)

84. Zif deenas tad buhs peerehkinahht par iskulschamu weenam masam faimineekam, kas tiffai 3 puhru weetas katrã tihrumã noplauj? (Alt. 18 deenas.)

85. Kad, kulltoht, no weena wesuma $1\frac{3}{4}$ puhrus rudsu dabbu: zif tad nahks no wesselas rihjas, fur 8 wesumi irr eesehrti? (Alt. 14 puhri.)

86. Kad no weenas puhra weetas, fur puhrs irr isfehths, 4 wesumus un no katra wesuma $1\frac{1}{2}$ puhrus dabbu: zikkahrtigi augli tee buhs? (Alt. 7 kahrtigi augli.)

87. Zuhß sunnat, ka us weena leela wesuma iskul-schamu 9 stundas tohp rehkinatas un ka kulschanas nakts pehz liffumeem par 6 darbastundahm jeb puss-deenu tohp rehkinata. Kad nu katra nakti 8 tahdus leelus wesumus gribb iskult: zik kuhleju tad pehz liffumeem us to waijaga? (Alt. 12 kuhleju.)

88. Zik kuhleju tad waijaga us weenu leelu wesumu no 6 pehdahm augstumâ, garrumâ un plattumâ? (Alt. $1\frac{1}{2}$ kuhleja, tas irr: 3 kuhleju us 2 wesumeem.)

89. Weens fainineeks muischai bija parradâ 3 puh-rus rudsu un 4 puhrus meeschu; un tai laikâ puhrs rudsu 5 rublus un puhrs meeschu 4 rublus maksaja. Kad winnam nu no schahm labbibahm ne kas naw: zik puhru ausu winnam gan waijadsehs doht, kad winsch faru parradu ar ausahm ween gribb lihdsinaht, un kad puhrs ausu 3 rublus maksa? (Alt. 10 puhrus un 1 feeku.)

90. Us leelu zilweku par mehneschu usturru puss-puhru rudsu un us behrnu pussê tik dauds rehkina, kad nu kahdâ mahjâ 6 leeli zilweki un 8 behrni dsihwo: zik scheem tad waijaga par mehnesi un zik par gaddu? (Alt. Par mehnesi 5 puhru rudsu un par gaddu 60 puhru.)

91. Bet tam mahjas fainneekam tikkai 52 puhri irr: zik winnam wehl truhkst? (Alt. 8 puhri.)

92. Kad winsch nu tohs gribb pelniht, un kad muischu par 3 peewestahm affim afminu 2 puhrus rudsu dohd: zik assu winnam tad waijaga peewest, ja winsch tik rudsu, kâ winnam truhkst, gribb pelniht? (Alt. 12 affis afminu.)

93. Weens labs strahdneeks par deenu puss-affi peewedd: zik deenas winnam tad us to 12 assu peeweschamu isees? (Alt. 24 deenas.)

94. Weens puhrs rudsu nu 6 rublus makfa: zif naudas tad par katru darba deemu warr rehkinabt? (Alt. 2 rublus.)

95. Kad tu kummeku gribbi audsinabt, tad tew to 3 gaddus waijaga barroht, kamehr tu winnu warri eejuhgt; katra mehnesi winsch pufs-puhru ausu apehd: zif tas us 3 gaddeem istaifa? (Alt. 18 puhrus.)

96. Schahs ausas tu buhtu warrejis pahrhoht: zif tu buhtu dabbutis naudas, ja puhrs $3\frac{1}{2}$ rubli makfaja? (Alt. 63 rublus.)

97. Tee likkumi par magasihneem 1800ta gadda eefahzesh un nu 20 gaddus pastahweja. Kad nu kahda walsti irr 20 faimineeki un ikweens no teem par gaddu $1\frac{1}{2}$ puhru rudsu, $\frac{1}{2}$ puhru meeschu un $\frac{1}{2}$ puhru ausu dohd: zif nu tee wiffi ifgads magasihne eeleef, un zif tas pawiffam lihds schim istaifa, ja wiffu riktigi fallaffija? (Alt. Par gaddu wiffi 20 faimineeki dohd 15 puhrus rudsu, 10 puhrus meeschu un 10 puhrus ausu; un pawiffam lihds schim nodewe 600 puhrus rudsu, 200 puhrus meeschu un 200 puhrus ausu.)

98. No magasihnes tikkai us puffi to labbibu warr isdoht: zif tad katrs faimineeks warretu dabbut? (Alt. 15 puhrus rudsu, 5 puhrus meeschu un 5 puhrus ausu.)

99. Kad nu us katru puhru, to no magasihnes aismemm, 1 festals ja dohd wirsu par augleem: zif tahdi augli istaifis us 420 puhreem? (Alt. 70 puhrus.)

100. No scheem augleem 4 nabbagi tohp usturreti un ifkatrs 6 puhrus par gaddu dabbu. Tas atlikkums tohp pahrhohts, par 6 rubleem puhrs: zif naudas tas istaifa? (Alt. 276 rublus.)

101. Par scho naudu meeschus gribb pirkt, zif puhrus tad warr dabbut, kad puhrs makfa 4 rublus? (Alt. 69 puhrus.)

102. Pee linnu sukkaſchanas no pohda 5 mahrzimus tihru linnu warr dabbuht; un weens mahrzinsch ſmalſku ſawehrptu linnu 4 ohlektis audekta dohd. Zif linnu tad waijaga, ja es 40 ohlektis gribbu dabbuht? (Alt. 10 mahrzimu ſmalſku linnu, woi 2 pohdu neſuffatu linnu.)

103. Zif linnu waijaga us ſimts ohlektim tahda audekta? (Alt. 25 mahrzimu ſmalſku linnu, woi 5 pohdu neſuffatu linnu.)

104. Kad man 7 pohdi linnu irr un es tohs pehz to paſchu mehru leeku ſuffaht: zif audekta es tad no teem warru zerreht? (Alt. 140 ohlektis.)

105. No katra pohda bes teem 5 mahrzimeem linnu wehl 15 mahrzimus paſſuku un no katra mahrzina paſſuku $1\frac{1}{2}$ ohlekti audekta dabbu: zif paſſuku audekta tad no 2 pohdeem warr dabbuht? (Alt. 45 ohlektis.)

106. Zif ohleſſchu linnu = audekta un zif ohleſſchu paſſuku = audekta tad buhs no 4 pohdeem neſuffatu linnu? (Alt. 80 ohlektis linnu = audekta un 90 ohl. paſſuku = audekta.)

107. Tahds linnu audekſis 1 rubli un paſſuku audekſis 30 kapeekus ohlekti maſſa: zif tad tahs 80 ohlektis linnu audekta un tahs 90 ohlektis paſſuku audekta ſohpâ maſſahs? (Alt. 107 rublus.)

108. Wehweris par linnu audekli 20 kapeekus un par paſſuku audekli 7 kapeekus ohlekti dabbuja: zif tas par wiſſu iſtaifiſja? (Alt. 22 rublus 30 kap.)

109. Zif tad tihrs pelnuns no teem 107 rubleem bija? (Alt. 84 rubli 70 kapeeki.)

110. Kad nu tai meitai, ſas wiſſu iſwehrpe, tohs linnus waijadſeja pirft un ta par pohdu 6 rublus dewe: zif tad winna ar ſawu wehrpſchanu buhs pelnijufi? (Alt. 60 rublus 70 kapeekus.)

III. Kad nu, weenu mahrzinu linnu fawehrpocht, 6 deenas, un weenu mahrzinu paffuku wehrpocht, 2 deenas isheet: zif deenu tad wajjadsehs strahdaht us to 20 mahrzinu linnu un to 60 mahrzinu paffuku fawehrpochanu? (Alt. 240 deenas.)

II2. Kad schi meita nu eeksch 240 deenahm 60 rublus irr pelnijusi: zif tad par deenu winnas pelnumsbuhs? (Alt. 25 kapeeki.)

II3. Kad schahs 240 deenas par mehnescheem gribbetu taifiht: zif tahs buhtu, kad us mehnesi 30 deenas rehkina? (Alt. 8 mehneschi.)

II4. Kad weens zilweks par gaddu 6 puhrus rudsu apeshd: zif tad schi meita wehrpochanas laika buhs apeshdusi? (Alt. 4 puhrus rudsu.)

II5. Winna nu schohs 4 puhrus, par; 6 rubleem puhru, un I puhru meeschu par 5 rubleem bij pirkusi, fa winna par scho laifu warretu dsihwoht: zif winnai tad wehl pahri palizzihis no teem 60 rubleem un 70 kapeeem? (Alt. 31 rubli 70 kapeeki.)

II6. Wita 3 reises par gaddu tohp zirpta un katra reise winna I mahrzinu willu dohd: zif tad par gaddu no 6 aitam nahks? (Alt. 18 mahrzini.)

II7. No weena mahrzina willu $1\frac{1}{2}$ ohlektis wadmala isnahk: zif tad buhs no 18 mahrzineem? (Alt. 27 ohlektis.)

II8. Kad tewim nu drehbes par gaddu 9 ohleschu wadmala wajjaga: zif aitas tad tew ja turr? (Alt. 2 aitas.)

II9. Kad kahdam faimineekam pehz farwu lauschu apgehrba ifgads 54 ohleschu wajjaga: zif aitas winnam tapehz ja turr? (Alt. 12 aitas.)

II0. Weens wessels dalderis taggad us 126 kapeeem sudraba naudas tohp rehkihahts: zif tad 18 dalderi buhs Kreemu sudraba nauda? (Alt. 22 rubli 68 kapeeki sudr. naudas.)

121. Kad nu weens fudraba rublis 4 rublus fuppura naudas makfa: zif tad fchee 22 rubli 68 kap. buhs? (Alt. 90 rubli 72 kapeeki fupp. naudas.)

122. Zif pehz to mehru weens weffels dalderis fuppura naudâ istaifa? (Alt. 5 rublus 4 kap. fupp. n.)

123. Kad puhrs rudsu $1\frac{1}{2}$ dalderi makfa un es to ar fudraba rubleem gribbu lihdsinaht: zif man tad waijaga doht? (Alt. 1 rubli 89 kap. fudraba naudas.)

124. Bet kad es fcho naudū ar fuppura jeb papihra naudas gribbu makfaht: zif man tad waijaga doht? (Alt. 7 rublus 56 kapeekus.)

125. Kad laste rudsu 56 dalderus makfa: zif tas istaifihš fudraba rublōs? (Alt. 70 rubli 56 kap. fudr. n.)

126. Zif tad weens puhrs eefsch fudraba rubleem makfa? (Alt. 1 rubli $56\frac{1}{2}$ kap.)

127. Kad laste nu 70 rublus 56 kap. fudr. naudas makfa: zif dahrgs tad puhrs papihra nauda stahwehs? (Alt. 6 rublus $27\frac{1}{2}$ kap.)

128. Weens zilweks I berkowizu tabaku par 150 rubleem pirk un to atkal pahrdohd, par 50 kapeekeem mahrzinur: zif winsch pee ta pelnijis? (Alt. 50 rublus.)

129. Jahnis ar feenu us pilsfahstu brauze: no ta winnam pascham peederreja 47 grihstes; Jurrām 30 grihstes; Pehteram 43 grihstes. Wissu to feenu winsch pahrdewe par 7 rubleem 20 kapeekeem fudraba naudas; zif katrs eefsch papihra naudas no ta dabuja, ja fudraba rublis us 4 rubleem papihra naudas stahweja? (Alt. Jahnis II rubl. 28 kap.; Jurris 7 rubl. 20 kap.; Pehters 10 rubl. 32 kap.)

130. Rohpmans par lasti rudsu 54 dalderus gribbu doht; dalderis makfa 5 rublus: zif man tad par 2 tschetwertem eefsch papihra naudas waijaga dabbuht? (Alt. 36 rublus.)

131. Weens tschetweriks ausu $1\frac{1}{2}$ rubli pap. naudas maksa, zif rublu sudraba naudas tad laste maksa, ja 4 rubli pap. naudas us 1 sudraba rubli tohp rehkinati? (Alt. 60 rublus sudr. naudas.)

132. Trim meitahm 2 pohdi dsihju bija, ko winni kohpâ likke aust. Trihnei bija 8 mahrzini; Marriai 14 mahrzini; Katschai 18 mahrzini. Tu winnas dab- buja pawissam 100 ohlektis: zif katrai peederreja? (Alt. Trihnei 20 ohl., Marriai 35 ohl., Katschai 45 ohlektis.)

133. Pehteram bij 3 rubli un Jahnam 5 rubli sudraba naudas; par to winni wehrsi pirke un us kau- schanu barroja. Ta galla swehre 20 pohdus un 10 mahrzinus. Par katru mahrzinu winni 12 kapee- kus dabbuja un to ahdu winni par 8 rubleem pah- dewe: zif katrs no winneem dabbuja? (Alt. Pehteris dabbuja 21 rubl. 45 kap., Jahnis 35 rubl. 75 kap.)

134. Kad winni to wehrsi pirke, tad sudraba ru- blis 4 rublus un 5 kapeekus kuppura naudas maksaja: zif leels tad katra labbums bija? (Alt. Pehtera lab- bums 9 rubli 30 kap. un Jahna 15 rubli 50 kap.)

135. Weena garniza ausu 5 kapeekus sudraba nau- das maksa: zif tad par lasti ja maksa? (Alt. 64 ru- blus sudr. naudas.)

136. Weena grihste feena maksa 30 kuppura ka- peekus: zif tu tad par 6 wesumeem dabbusi, ja katrâ wesumâ 30 grihstes irr'. (Alt. 54 rublus.)

Ohtrais peelikkums.

No naudas, swarreem, mehreem, flaitkeem.

I. N a u d a.

Rreemu nauda, kas pee mums irr geldiga, irr:
rublis, tas turr 100 kapeekus, jeb 10 griwnus; un
griwnis turr 10 kapeekus.

Tē nu wehl irr ja peeminn, par sudraba=rubleem un
par kuppura= jeb papihra=naudas rubleem, ka tee sawā
wehrtē ne stahw lihds: sudraba rublus daschdeen stahw us
4 rubleem kuppura= jeb papihra=naudas, bet brihscham
taggad tur arr wehl kahduš 20 kapeekus, woi wairak woi
masak, nositt. — (Zitti sudraba griwni arr irraid no 20 kap.;
un 2 kapeeku gabbalus daschdeen par grascheem nosauzam.)

Ta wezza nauda, kas nu wairs pee mums ne geld, bija:
dalderš; tas turr 4 ohrtes jeb 16 pimwerus, jeb
40 mahrkas, jeb 80 wehrdinus;
ohrte turr 4 pimwerus, jeb 10 mahrk., jeb 20 wehrd.;
pimweris turr 2½ mahrku, jeb 5 wehrdinus;
mahrka turr 2 wehrdinus.

Dalderš taggad daschdeen tohp rehkinahs us 5 rubleem
kuppura naudas; ohrte us 120 kapeekeem; pimweris us
30 kap.; mahrka us 12 kap.; un wehrdinsch us 6 kap.

Peeminna. Mchš tē wifus rehkeninus, fur ar naudu ja
rehkina, ne weh; rubleem un kapeekeem ween effam nosazzi-
juschi, bet zittus arr weh; wezzas naudas. Tas tapeh; irr
notizzis, ka wehl brihscham weh; tahdas naudas pee pirk-
schanas un pabrdohschanas rehkina; un ta rehkinaschana
ar rubleem un kapeekeem gluschi lehta irr, bet ar dalde-
reem, ohrtehm u. t. j. pr. jau ta tik weegla naw; tad
lai ar to arr lauschahs!

II. S w a r r i.

Schee pee mums tahdi irr eerasti:

birkaws welk 20 pohduš jeb 400 mahrzinus;
pohds welk 20 mahrzinus. Mahrzinu wehl dalla
eeksch 4 weerendelem jeb 32 lohtehm.

Rreemu=swarri: berkowizš turr 10 pudduš; pudš
turr 40 mahrzinus jeb 2 pohduš.

III. Mehri.

1. Labbibas mehri, kas pee mums eerasti:

puhrs turr 3 feekus jeb 6 feezinus, fo arr par
 festaleem nosauz, jeb 27 kannas, jeb 54 stohpus;
 feeks turr 2 feezinus, jeb 9 kannas, jeb 18 stohpus;
 feezinsch jeb festals turr $4\frac{1}{2}$ kannas jeb 9 stohp.;
 kanna turr 2 stohpus.

Zittas weetas arr mehri pehz muzzahm, un muzza irr
 lihds 2 puhreem.

Laste irr 45 puhri rudsu;

48 — meeschu un fweeschu;

60 — ausu un eefalu.

Kreemu labbibas=mehri:

tschetwertis turr 8 tschetwerikus jeb 64 garnizas;
 un tschetweriks turr 8 garnizas.

Weens tschetwertis irr tik dauds ka 3 puhri pehz muhsu
 mehra.

2. Brandawihna= un allus=mehri:

wah tis brandawihna turr 12 wedr. jeb 120 stohp.;
 wedra irr lihds 10 stohpeem.

Muzza allus turr 90 stohpus.

3. Garruma=mehri:

afs turr 3 ohlektis jeb 6 pehdas;

ohlektis turr 2 pehdas, un 4 kohrtelus;

pehda turr 12 tukus.

Zuhdse semmes irr drihs gan 7 werstes; un weena
 werste 600 affis turr.

4. Laika=mehri:

gads turr 12 mehneschus, jeb 52 neddel., jeb 365 deen.;

mehnes tohp rehkinahts us 4 neddel., un us 30 deen.;

neddela turr 7 deenas; deena 24 stundas; stunda
 60 minutes.

IV. Skaitli jeb pehz gabbaleem skaitamas leetas.

Schoffis (jeb kappa) turr 2 kahlus, jeb 5 dutschus,
 jeb 60 gabbalus;

kahls irr 30 gabbali; un duzzis 12 gabbali.